

MUAHAR HAN DEVRİNDE (M. s. 25 - M. s. 220) HUN TARİHİNE KRONOLOJİK BİR BAKIŞ

Çeviren: Dr. W. Eberhard

Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden

Burada bahsedilen Muahhar Han devrindeki Hunların kronolojik tarihi Shen Wei - hsien tarafından toplanmış ve Erh - shih - wu - shih pu - p'ien (sayfa 2566 - 2577) de basılmıştır. Muahhar Han devri veka-yinameleri (Hou - Han - shu, müellif: Fan Yeh ve başkaları) dağılık bir şekilde bulunan bütün materyeli ihtiva eder. Bundan maada başka eserlerden de malzeme alınmıştır. O halde materyel, mevcut olanların en iyisidir. Müellif Shen Wei - hsien mutarıza içine aldığı kısımlarda tenkidî mahiyette bazı mülâhazalar yapıyor ve pek emin olmıyan materyeli de ilâve ediyor. Tenkidî mülâhazaları umumiyetle iyi ve kıymetlidir. Biz yalnız avrupaî tarihlerle bazı isimlerin izahını, daima mutarıza içine almak suretiyle, ilâve ettik. Bunun haricinde, aslına daima sadık kalmağa çalıştık.

Bu kitapta pek çok Çin ünvanı vardır. Onları imkân dairesinde tercüme etmeğe çalıştık. Buna rağmen bir ünvanın tercümesinden ifade ettiği işin mahiyeti ancak nadiren anlaşılabilir. Meselâ «baş arşiv memuru» ünvanıyla oldukça yüksek bir askerî rütbe kastedildiği tahmin edilemez. Şimdiye kadar o devrin ünvanları üzerinde hususî etüdler yapılmadığı için bunları değiştiremeyiz.

Çinliler, senelerini imparatorların saltanat senelerine (nien - hao) veya devrelere göre ayırırlar. Bunlar kısa veya uzun olabilir. Devre-lerin isimleri tercüme edilemez. Bizim ilâve ettiğimiz avrupaî tarihlerle seneler tetabuk eder. Bu suretle bu etütten kolay istifade edilir ve yazımız Hsiung - nuların ikinci devrinin pratik bir tarihidir.

Milâttan evvel 3 üncü asrın nihayetinde Mao - tun'un büyük Hun imparatorluğu teşekkül ve ilk halefleri zamanında aynı kuvveti muha-faza ettikten sonra, birinci Han sülâlesinin sonunda dahilî bir ayrılma neticesinde Hsiung - nuların kuyveti azalmıştır. Çinlilerle dost olan cenup ve müstakil şimal grupları teşekkül etmişti. Bu ayrılma, mu-ahhar Han devrinde her taraftan gittikçe daha çok sıkıştırılan şimal

Hsiung-nuları garba çekilinceye ve orta ve garbî Asyada tarihî rollerini oynayınca kadar devam eder. Fakat cenubî Hsiung - nuların tarihî rolleri de bitmemiştir. Bunlar, Han devrini takip eden harplerde mühim bir rol oynamışlar ve Çinin, sırasına göre büyük veya küçük kısımlarına hâkim olmuş sülâleleri vücuda getirmişlerdir. Muahhar Han sülâlesi zamanına Hun tarihinin dönüm noktası isabet eder. Müstakil bir devlet olarak yaşayan Hsiung - nuların sonu, başka kavimlere hâkim oldukları veyahut tarihlerine müdahale ettikleri devrin başlangıcıdır ¹⁾.

¹⁾ Bu devir tarihi, «Chin devrinin beş Hun kavmine kronolojik bir bakış» adlı ikinci bir yazıda mutalâa edilecektir. Bu eser de yakında çıkacaktır.

METİN

M. s. 25 İMPARATOR KUANG-WU, CHİEN-WU DEVRİ 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Wang Mang zamanında Tai vilâyeti kumandanı olan Su Ching, Hsiung-nu'ları püskürtmesi ve hudutları emniyet altına alması emriyle, Tai vilâyetine vali oldu.

Hsiung-nular : An-ting'li Lu Fang kendini büyük general ve garpta sulh temin eden imparator ilân etti. Hsiung-nu'larla dostluk ittifakı aktetti. Bunlar da onu kabul ederek Çin imparatoru yaptılar.

M. s. 26 2 İNCİ YIL:

Çinliler : 8 inci ayda hücum kıtası generalı Teng Lung'a Chi'yi kurtarması emri veriliyor. Fakat bu zat, Ch'ung tarafından mağlûp ediliyor.

(Chi, Kuang-yang vilâyetine, Yu-chou eyaletine ait bir kaza idi. Bugünkü Shun-t'ien-fu kazasının T'ai-hsing nahiyesinde).

Hsiung-nular: Yü-yang valisi P'eng Ch'ung muvaffakiyetle Chi'ye taarruz ediyor.

M. s. 27 3 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Ch'ung, dostluk ittifakı aktetmek için Hsiung-nulara elçiler gönderdi. Shan-yü, sol cənup generalini 7-800 suvari ile hücum kıtası olarak Ch'ung'a yardım etmesi için gönderdi. Bunun üzerine Ch'ung Chi'yi zapt ve kendini Yen kralı ilân etti.

M. s. 28 4 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Chien-wei-büyük general Keng Chi, Yü-yang'a taarruz etmesi için gönderildi. Düşmanları tedip eden general, Chi Tsun, Liang-hsiang'da, süvari generali Liu Hsi de Yang-hsiang'da birer ordugâh kuruyorlar.

(Li Hsien diyor ki: Liang-hisang ve Yang-hisang kazadır ve Cho vilâyetine aittir. Liang-hisang bugünkü

Fang - shan'ın şarkındadır; Yang - hsiang ise bugünkü Ku-an'ın şimali garbîsindedir).

P'eng Ch'ung'u püskürteceklerdi. Ch'ung'un kardeşi Shun 2000 den fazla Hun süvarisi aldı, Ch'ung bizzat 10000 lerce askere kumanda etti. İkisi de (Chi) Tsun ve (Liu) Hsi'ye hücum etmek için ayrı ayrı yollardan yürüdüler. Hun süvarileri Chün - tu ya kadar geldiler.

(Bu Kuang vilâyetine^mait bir kazadır. Vilâyetin şimali garbîsinde Chün - tu dağı vardır. Bugünkü Ch'ang - p'ing - chou'nun garbindedir).

Fakat orada (Keng) Chi'nin kardeşi Shu onlara hücum ve onları mağlûp etti. Hsiung-nuların iki kralını öldürdü. Bunun üzerine (Peng) Ch'ung geri çekilerek Shang-ku'ya firar etti. Vali Keng K'uan ve (Keng) Shu, Ch'ung'a tekrar taarruz ve Chün - tu'yu zaptettiler.

Hsiung - nular: Shan - yü, Ch'ieh - ch'ü kralı olan Wu - lou yu, Wu - yüan'lı Li - Hsing ve diğerleriyle bir ittifak aktetmesi için Wu - yüan'ın hudut ordugâhına gönderdir.

(Hsing'e Lu Fang'ı Çin topraklarına dönüp kendini imparator ilân etmesi için teşvik etmek istediklerini söylediler).

M. s. 29 5 İNCİ YIL:

Çinliler: 2 inci ayda P'eng Ch'ung'un bir kölesi onu katlederek tabiiyet altına girdi. Yü - yang'da asayiş temin edildi. Lu Fang'ı püskürtmek için, kışın kışım-generali Sui Ti'nin Tai vilâyetinde ordugâh kurmasına müsaade edildi.

Hsiung-nular: Li Hsing ve arkadaşları ordularıyla Shan-yü'nün sarayına geldiler. Lu Fang'ı hudut ordugâhına götürdüler; O da Chiu-yüan'ı hükümet merkezi yaptı ve 5 vilâyet olan Wu - yüan, So - fang, Yün - chung, Ting - hsiang ve Yen - men'i zaptederek birer kumandan tayin etti. Ordularını Hun ordularıyla karıştırarak şimal hududunu taciz etti.

M. s. 30 6 İNCİ YIL:

Çinliler: Fazilete isâl eden kont Liu Feng'i elçi olarak Hsiung-nulara gönderdiler. 6 inci ayda Tai vilâyeti valisi Liu Hsing, Kao-liu'daki Lu Fang'ın generali Chia Lan'a taarruz ederek

(Bu nahiye Tai vilâyetine aittir. Bugünkü Shan - si vilâ-

yetinin Ta-t'ung kazasındaki Yang-ka0 nahiyesinin şimali garbîsindedir).

harpte ölüyor. Kışın, 12 inci ayda garbı teskin eden büyük general Feng I. Lu Fang'ın generali Chia Lan'a taarruz ediyor fakat Hsiung-nu'ların Ao-chien Jih-chu kralı onu mağlup ediyor. İtimatnamenin kabul edildiğini bildirmesi için orta-saray-generalı Han T'ung Hsiung-nu'lara gönderildi. **Hsiung-nular:** Hsiung-nu'lar elçi ile hediye gönderdiler.

M. s. 31 7 İNCİ YIL:

Çinliler: Hun taarruzlarına karşı siper teşkil edecek karar-gâhlar kurması için suvari büyük general Tu Mou'yu Chin-yang ve Kuang-wu'ya gönderdiler.

Hsiung-nular: Kışın, Lu Fang tarafından tayin edilmiş olan T'ien Fang adındaki So-fang valisiyle Ch'iao Hu adındaki Yüchung valisi kazalariyle beraber Çinlilere teslim oldular.

(Evvelce Li Hsing her hangi bir sebepten dolayı Lu fang tarafından katledilmişti. Bundan korktular ve Çinlilere teslim oldular).

M. s. 33 9 UNCU YIL:

Çinliler: Yazın, 6 ıncı ayda yabancıları tedip eden general Wang Pa, Heng-yeh-büyük general Wang Ch'ang, doğruyu tatbik eden büyük general Chu Yo, hainleri mahveden general Hou Chin ve diğerlerini büyük mareşal Wu Han'ın kumandası altında 50000 den fazla askerle Kao-liu'daki Lu Fang'ın generalleri olan Chia Lan ve Men K'an'a karşı gönderdiler. Hsiung-nular süvari göndererek (Lu) Fang'a yardım ettiler. Bu suretle Çin ordusu muvaffak olamadı. Wu Han Lo-yang'a döndü; fakat Cho Yo'yu Ch'ang-shan'da bıraktı, Wang Ch'ang Cho vilâyetinde, Hou Chin'i Yü-yang da askerî koloni kurması için yerleştirildi, diğer taraftan da Wang Pa'yı Hsiung-nu'lara karşı vikaye için Tai vilâyetine vali tayin etti.

(Hsiung-nular gittikçe kuvvetleniyor ve yağmaları günden güne artıyordu).

Sonbaharda 8 inci ayda süvari-büyük-generalı Tu Mu ile Yen-men valisi Kuo Liang, Fan-ch'ih'deki Lu Fang'ın generali I Yo'ya taarruz ettiler.

(Bu, Yen-men vilâyetine ait bir nahiyedir. Bugünkü Shan-si vilâyetinin Ta-t'ung kazasındaki Hun-yüan-chou dur).

Fakat Chia Lan Hun süvarileriyle imdada yetişti. Tu Mu mağlup olarak Lou-fan şehrine çekildi.

Hsiung-nular: Lu Fang, Kao-liu'da oturuyordu. Ordularını Hsiung-nularınki ile birleştirerek hududu yağma etti.

M. s. 34 10 UNCU YIL:

Çinliler: İlkbaharda 1 inci ayda yine büyük mareşal Wu Han, Wan Pa ve başkaları Kao-liu'ya karşı yürüyerek Chia Lan'a taarruz ettiler. Hsiung-nular bir kaç bin süvari göndererek (Chia) Lan'ı kurtardılar.

Fakat (Wang) Pa ve başkaları bir çok defalar P'ingch'eng civarında harp ve fethettiler, düşmanları hudut karargâhlarından dışarı çıkararak birkaç yüz düşman öldürdüler. Sonbaharda bütün generaller Yen-men'e döndüler ve süvari büyük generali Tu Mu ile Fan-ch'ih'de I yo'ya boşuna taarruz ettiler. Ting-hsiang vilâyetini ilhak, ve sâkinlerini Hsi-ho'da yerleştirdiler.

M. s. 36 12 İNCİ YIL:

Çinliler: Hudut zabitlerine, harbe başlamağa kuvvetleri olmadığı taktirde, garnizonları tutmaları ve düşmanları takip ettikleri zaman kuvvetlerini ölçerek kuşatma manevralarıyla yollarını şaşırılmaları emrini verdiler. Saray zabiti Tuan-Chung, bütün vilâyetlerden serbest bırakılan mahpuslarla şimal hududunu vikaye için Tu Mu'ya gönderildi. Sonra hudut askerlerine kuleler, nöbet istasyonları inşa ve nöbet ateşlerini tamir ettirdiler.

(Hsü T'ien-lin'in Tung-Han hui-yao'sunda imparator Kuang-wu hakkındaki kayıtlarda kulelerin ve nöbet istasyonlarının inşasından ve nöbet ateşinin tamirinden 10 uncu senede bahsedilir. Orada yanlışlıkla bir 2 noksandır).

Hsiung-nular: Lu Fang ile Chie Lan Yün-chung'a taarruz ettiler.

M. s. 37 13 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: 2 inci ayda düşmanları tutan general Ma Wu'yu Hsiung-nu-lara karşı emniyet temin etmek için Hu-t'o nehri kenarında bir karargâh kurması için gönderildi.

(Shan-hai-ching'de deniyor ki: , Hu-t'o nehri T'ai-hsi dağından çıkar; T'ai-hsi dağı Shan-si'de bugünkü Fan-ch'ih nahiyesinin şimali şarkisindedir. Buradan

çıkan suyun adı Ch'ing-lung kaynağıdır ve T'ai-yüan kazasının Yü nahiyesinin şimalinden geçer, sonra Chih-li vilâyetindeki P'ing-shan nahiyesinin şimalinden sonra, şarka Ling-shou nahiyesinin cenubundan ve nihayet Chang-ting nahiyesinden geçer).

Sonra Wang Pa'yı altı binden fazla serbest bırakılan mahpusla Tu Mu'ya Fei-hu'nun kazasının yollarını tanzim etmeleri için gönderdiler.

(Hu San-sheng, Chao ve Wei'nin takviye kıtaatını getirebilmek için Fei-hu kazasındaki yolların tamiri istendiğini, söyledi).

Taş yığarak ve toprak taşıyarak üçyüz Li den fazla¹⁾ bir yer olan Tai'dan P'ing-ch'eng'e kadar kuleler ve kaleler inşa ettiler.

(Wang) Pa Hsiung-nu ve Wu-huan'larla büyük ve küçük yüzlerce defa muharebe ettiğinden hudutların vaziyetini gayet iyi biliyordu. Bir kaç defa istida vererek Hsiung-nularla dostluk peyda etmeleri lâzım geldiğini söyledi).

Hsiung-nular: Lu Fang, Yün-chung'a taarruz etti, fakat uzun zaman zaptedemedi. Chiu-yüan'nın müdafaası için bıraktığı generali Sui Li, onu korkutmak için (Çinlilere) teslim oldu.

(O zamanın Ping-chou valisi Kou Chi, Lu Fang'ın eski yağmacılığını bildiği için onun katiyetle mağlûp edilemeyeceğini anlıyordu. Onun için nöbet ateşine itina ediyor ve âsilerin sempatisini kazanmak için mükâfat tevzi etmeğe temayülü olduğunu gösteriyordu. Bundan dolayı (Sui) Li, (Lu) Fang'ı tazyık etmeği düşündüğünden teslim oluyor).

Fang ağır ve hafif kıtaatını terkederek ondan fazla süvari ile Hsiung-lara kaçtı. Sui Li bütün adamları ile Çinlilere teslim oldu ve bunun için Wu-yüan valisi ve, Hunları cezalandıran Kont oldu. 5 inci ayda Hsiung-nular Ho-tung'u yağma ettiler.

M. s. 38 14 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Orta-saray generali Liu Hsiang, itimatnamein kabul edildiğini bildirmesi için Hsiung-nulara gönderildi. Şimal hududunun emniyeti için "harbı yayan general,, Ma Ch'eng'i karargâh kurmak üzere Ch'ang-shan ve Chung-shan'a gönderdiler.

¹⁾ Bir Li o zaman aşağı yukarı 500 metre ediyordu.

(Chi-chou vilâyetindeki Chung-shan ülkesi, şimdi Chih-li vilâyetinin Ting-chou kazasına aittir).

Hsiung-nular: İlkbaharda 1 inci ayda Hsiung-nular haraç ile elçi gönderdiler. Son baharda 9 uncu ayda P'ing-ch'engli Chia Tan ve başkaları I Yo'yu öldürdüler ve Çinlilere teslim oldular. So-chü ve Shan-shan havaç ile elçi gönderdiler.

M. s. 39 15 İNCİ YIL :

Çinliler: 2 inci ayda "harbı yayan general,, Ma Ch'eng'te "düşmanları tutan general,, Ma Wu'yu, büyük mareşal Wu Han'ın kumandası altında şimale Hsiung-nulara karşı gönderiyorlar. Yen-men-i vilâyeti ve Shang-ku'dan 60000 den fazla memur ve ehaliyi şarka Ch'ang-shan hudut kalesine ve Chü-yung hudut kalesine naklediyorlar.

(Ch'ang-shan hudut kalesi, Chih-li'de I-chou kazanın Kuang-ch'ang nahiyesinde bulunur ve Tao-ma hudut kalesidir; Chü-yung hudut kalesi ise Shun-t'ien-fu da Ch'ang-p'ing kazasının şimali garbisindedir.

(Bunun üzerine Hsiung-nuların şark (sol) cenahının yeri değiştiriliyor ve hudut istihkâmlarının dahilinde oturuyorlar. İmparator buna çok üzülüyor ve beher vilâyete bir kaç bin kişi ilâve etmekle hudut kıtaatını arttırıyor).

Süvari entandanı Chang K'an, Hsiung-nuları Kao-liu civarında mağlûp ediyor. Bunun üzerine imparatorun emriyle Yü-yang valisi oldu.

(Chang K'an 8 sene vazifesini ifa etti. Bu müddet zarfında Hsiung-nular hudut istihkâmlarına taarruz etmeğe cesaret edemediler).

Süvari büyük generali Tu Mu vazifesinden azledildi. Yerine Ma Ch'eng geçti. Bu kaleleri ve hudut istihkâmlarını tamir etti. Hsi-ho'dan Wei-ho'ya kadar

(Shansi'de Fen-chou'dan Shen-si'de Hsi-an'a kadar)

Ho-shang'dan An-i'ye kadar,

(T'ung-chou'dan Chieh-chou'daki Hsia nahiyesine kadar).

T'ai-yüan'dan Ching-hsing'e kadar,

(T'ai-yüan'dan Chih-li'deki Ching-hsing nahiyesine kadar)

Chung-shandan Yeh'e kadar,

(Ting-chou'dan Honan'daki Ling-chang'a kadar)

yenilerini inşa ettirdi. Her yerde surlar, nöbet ateşleri, ve her on li'de bir istasyon yaptırdı.

Hsiung - nular: 12 nci ayda Lu Fang Hsiung-nulardan gelerek Kao-liu'da yerleştiler.

(Kao-liu'ya girişi imparator vekayinamelerinde 15 inci, hal tercümesinde ise 16 ncı yıla tesadüf eder. Yüan'ın kitabı ile T'ung-chien ve imparator vekayinameleri uyduğundan ona bağlandı).

M. s. 40 16 İNCİ YIL:

Hsiung - nular: Lu Fang teslim olabilmek için elçiler vasıtasıyla müsaade talep etti. 12 inci ayda onu Tai kralı ilân ettiler. Hsiung-nuları sükûnetle toplamasına müsaade ettiler.

(Lu Fang imparatorudan affını ve huzura kabul olunmasını rica etti.)

M. s. 41 17 İNCİ YIL:

Hsiung - nular: Kışın Lu Fang, imparatoru ziyaret etmek için cenupta Ch'ang-p'ing'e kadar geldi ve orada kalması emrini aldı. Fang bundan şüphelenerek korktu ve geri döndü.

M. s. 42 18 İNCİ YIL:

Hsiung - nular: 5 inci Lu Fang tekrar Hsiung - nuların yanına kaçtı.

([Lu Fang] Hsiung - nuların yanında on seneden fazla kaldıktan sonra hastalanarak öldü.)

M. s. 44 20 İNCİ YIL:

Çinliler: Wu - yüan vilâyeti ilhak edilerek memurları ve ahalisi Ho - tung'a nakledildi.

Hsiung - nular: 5 inci ayda Hsiung - nular Shang - tang ve T'ien - shui'yi yağma ettiler ve bu şekilde Fu - feng'e geldiler. 12 nci ayda Hsiung - nular T'ien - shui'yi yağma ettiler.

M. s. 45 21 İNCİ YIL:

Çinliler: Sonbaharda dalgaları yenen general Ma Yüan Kao-liu'dan çıktı ve Yen-men Tai vilâyeti ve Shang - ku'nun kalelerini ve hudut istihkâmlarını ziyaret etti. Shan - shan, Chü - shih ve daha on altı devlet, oğullarını saray hizmetine gönderdiler, haraç verdiler ve umumî valiliklerin ihdası için rica ettiler.

Hsiung-nular: Yazın, 4 üncü ayda An-ting ve ona ait ülkelerdeki Hunlar ayaklanarak Hsiung-nularla birleştiler ve Ch'ing-shan'da yerleştiler.

(Li Hsien diyor ki: «Ch'ing-shan, Ch'ing-chou'da Maling kazasının şimali garbîsinde, bugünkü Kan-su vilâyetlerinin Ch'ing-yang-fu kazasındaki Huan nahiyesinin şimalindedir).

Baş arşiv memuru Ch'en Hsin onlara karşı yürüdü ve onları teskin etti.

Kışın Hsiung-nu'lar Shāng-ku ve Chung-shan'ı yağma ettiler.

M. s. 46 22 İNCİ YIL:

Çinliler: İtimatnamenin kabul edildiğini bildirmesi için orta-saray-generalı Li Mou'yu Hsiung-nu'lara gönderdiler. Fakat Wu-huan'lar Hsiung-nu'ları imha ettiklerinden Hsiung-nu'lar şimale çekilmişlerdi. Bu suretle cenup boşalmıştı. Bundan dolayı bütün vilâyetlerindeki ahaliyi ve hudut surlarındaki memurları ilhak ettiler.

Hsiung-nular: Hsiung-nu'ların Shan-yü'sü Yü öldü. Oğlu sol-hsien kralı Wu-ta-t'i-hou onun yerine geçti, fakat o da öldü. Onun kardeşi sol-hsien-kralı P'u-mu tahta çıktı. Hsiung-nu'larda birçok seneler kuraklık olmuş ve çekirge yağmış olduğundan halk ve hayvanların yarısından fazlası ölmüştü. Çinlilerin, bu müşkül vaziyetlerinden istifade edebileceklerinden korktukları için, Yü-yang'a elçi göndererek dostluk ittifakı aktetmelerini rica ettiler. Wu-chu-liu Shan-yü'nün oğlu Ao-chien jih-chu kralı Pi, tahta çıkamadığına kızarak, Hsiung-nu ülkesinin haritasını getirmeleri için gizlice adam gönderdi.

M. s. 47 23 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Ao-chien jih-chu kralı Pi adamlarını Hsi-ho'ya götürerek teslim olabilmeleri için ricada bulundu.

M. s. 48 24 ÜNCÜ YIL:

Hsiun-nular: Shan-yü, Pi'yi öldürmek istiyordu. Fakat muvaffak olamadı. Cenup hududundaki 8 Hsiung-nu kabilesi Pi'yi Hu-han-yeh-shan-yü yapmağa karar verdiler ve Wu-yüan istihkâmlarına gelerek her zaman düşmanları püskürtecek hudut muhafızları olmak istediklerini söylediler.

Çinin aşağı - Wu - kuan - orta - saray - generali Keng Kuo bunu kabul etmelerini teklif etti. Bunun üzerine bu kış Pi cenup - Shan - yü'sü oldu.

(T'ung - kuan - chi'de deniyor ki: 12 inci ayda k'ui - ch'ou gününde Hsiung - nular cenup Shan - yü'sünün idaresi altında ayrılmağa başladılar).

M. s. 49 25 İNCİ YIL:

Çinliler: Liao-tung valisi, Chi Yung Hien-pi'leri idare eden büyük-genel valiyi, şimal Hsiung - nu'larına taarruz etmeğe teşvik etti. Bu iki binden fazla baş keserek vilâyete getirdi.

(Bundan sonra her sene birbirlerine taarruz ettiler ve kesilen başları göndererek mükâfatlandırıldılar. Bundan sonra Hsiung - nular kuvvetten düştüler ve hudutlarda taarruzlar nihayet buldu).

Hsiung-nular: İlkbaharda 1 inci ayda cenup Shan-yü'sü kardeşi sol - hsien kralını şimal Hsiung - nularına karşı gönderdi. Onlardan binden fazla esir aldı. Şimal Shan - yüsü korkarak bin li'den fazla geri çekildi. 3 üncü ayda cenup Shan - yü'sü Çinlilere elçi göndererek kendini hudut memleketi ve tâbi ilân ederek memleketin hazinelerini onlara takdim etti. (Kendini) himaye etmeleri için elçi rica etti. Sarayda hizmet etmek üzere oğlunu gönderdi ve eski ittifakları yeniledi.

M. s. 50 26 İNCİ YIL:

Çinliler: Orta - saray - generali Tuan Ch'en'i ve entandan muavini Wang Yo'yu cenup Shan'yü'süne mühür ve mühür bağlarını vermeleri ve Yün - chung'da oturmasını söylemeleri için gönderdiler. İlk defa olarak, Hsiung - nu'larda ikamet eden orta - saray - generali makamını ihdas ettiler,

(Memur teşkilâtı hakkındaki fasılda, Hsiung - nulari ikamet eden orta - saray - generali'nin maaşının, asgarî ikibin Tan ¹⁾, olduğu ve vazifesinin cenup Shan - yüsünü korumak olduğu ve yanında iki yardımcısı bulunduğu söylenir).

ve askerlerle himaye etmesi için gönderdiler. Sonbaharda Yün - chung, Wu-yüan, So - fang, Ting - hsiang, Pei - ti, Yen - men, Shang - ku ve Tai halkını memleketlerine gönderdiler. Serbest bırakılan mahpuslara surları tamir ettirmesi için

¹⁾ O zamanki devlet memurlarının maaş grupları hakkında, *T'ung Pao* da 1940 da çıkan makalemi mukayese et.

saray entandanları gönderildi. Sonra Çinde oturan hudut memleketleri sakinlerine yol masrafı, nakil imkânları ve erzak vererek geri gönderdiler.

(Tung-kuan-chi'de deniyorki: Eskiden surlar, duvarlar harap olmuştu, onlar toplandı, yeniden inşa edildi. İmparator vuku bulan hâdiselere nadim oldu. Onları başka yerlerde tekrar inşa ettirdi).

Hsiung-nular: Sonbaharda cenup Shan-yü'sü, oğlunu saray hizmetine gönderdi.

(Çinliler, Shan-yü'ye ödünç olarak külliyetli miktarda araba, saray elbiseleri ve altın eşya verdiler. Sonra ona yardım etmek için pirinç, askeri erzak, Ho-tung'dan sığır ve koyun gönderdiler. Bundan sonra bu her sene tekerrür etti. Shan-yü oğlunu saray hizmetine gönderiyor, Çinliler de rehine oğlu iade ediyorlardı. Yıl başında sarayda kabul resmi ve saray kurbanları nihayet bulunduğu zaman Çinliler Shan-yü'ye ve maiyetindekilere altın, ipekli kumaşlarla başka envai eşya gönderirdi. Bu, ciddî surette tatbik edilen bir adetti).

Cenup Shan-yü'sü bütün kabilelerin krallarını tayin eder, onları ayrı ayrı vilâyetlerde oturtur ve Çinlilere millî müdafada yardım ederdi.

(Şimal Shan-yü'sü çok korkuyordu, hüsnüniyetini göstermek için, kaçırılmış olan Çinlileri iade etti. Yağma kıtaları cenup kabilelerine yaptıkları her taarruzdan sonra dönüşlerinde surların yanından geçerler ve şu suretle af dilerler: Biz yalnız düşmanımız Ao-chien Jih-chu (-kralı) na taarruz ediyoruz; Çin halkını rahatsız etmeğe cesaret etmiyoruz, derlerdi).

M. s. 51 27 İNCİ YIL:

Çinliler: Aşağı-büyük-entandan Chao Hsi eski hudut vilâyetlerinin tekrar tertip ve tanzimi için ricada bulundu.

(Bu ancak başlangıçta olmuştu. Ahali henüz geri dönmemişti. (Chao) Hsi geri getirip yerleştirmeleri için rica ediyor).

Sol-orta-saray-generalı Tsan Kung ve Yang-hsü kontu Ma Wu bir istida vererek, şimal düşmanlarını imha etmek için hudut generallerinin çok miktarda rüşvet ve hediye dağıtmaları için teşvik etmelerini rica ettiler. Bunun kabul edilmediğini bildiren bir emirname çıktı.

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nuları Wu-wei'e elçi göndererek dostluk dilediler. Cenup Shan-yü'sü yeni tabiiyet altına girmiş bulunduğundan, Çinliler, sadakatlerinden şüphe edileceğinden korkarak, Wu-wei valisine elçilerin kabul edilmemelerine dair bir emirname gönderdiler.

M. s. 52 28 İNCİ YIL:

Çinliler: Halk nazırının asistanı Pan Piao, Şimal Shan-yü-sünün mektubuna cevap verilmesi ve getirdikleri eşya kıymetinde eşya gönderilmesi için ricada bulundu. Münasip bir cevap hazırlayarak taktim etti ve bu da kabul edildi.

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nuları imparator sarayına elçi göndererek kürk ve at takdim ettiler. Tekrar dostluk dilediler.

M. s. 53 29 UNCU YIL:

Çinliler: Cenup Shan-yü'süne on binlerce koyun hediye ettiler.

M. s. 55 31 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nuları elçilerle haraç gönderdiler. (Çinliler imparatorun mektubuna cevap verdiler ve ipekli kumaş gönderdiler, fakat elçi göndermediler).

M. s. 56 CHUNG-YÜAN DEVRİ 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Orta-saray-generalı Tuan Ch'en'i askerlerle cenup Shan-yüsüne göndererek taziye bulundular.

Sonra imparatorun taziye mektubunu takdim eden elçiler gönderdiler. Shan-yü Mo eğilerek mektubu aldı. Ona saray elbiseleri, başlıklar ve ipekli kumaşlar hediye ettiler.

(Bilâhare bir Shan-yü öldüğü zaman bu taziye mektubunu örnek olarak kullandılar.)

Hsiung-nular: Cenup Hsiung-nularında Hsi-lo-shih-chu-t'i-Shan-yü Pi öldü. Kardeşi Ch'iu-fou-yu-t'i-Shan-yü Mo onun yerine geçti.

M. s. 57 2 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Mo öldü. Kardeşi I-fa-yü-lü-t'i-shan-yü Han yerine geçti.

M. s. 59 İMPARATOR MİNG-Tİ, YUNG-P'İNG DEVRİ 2 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Han öldü. Pi'nin oğlu Hsi-t'ung-shih-chu-hou-t'i-Shan-yü Shih onun yerine tahta çıktı.

M. s. 62 5 İNCİ YIL :

Hsiung-nular: Kışın, 11 inci ayda şimal Hsiung-nularından 6-7000 süvari Wu-yüan kalelerinden içeri girdiler.

12 inci ayda Yün-chung'u yağma ederek Yüan-yang'a kadar geldiler.

(Yün-chung vilâyetindeki Yüan-yang nahiyesi bugünkü Kui-hua'daki Tümetlerin de garbındadır).

Cenup-Shan-yü'sü onlara hücum ederek Hsi-ho'ya tardetti. Baş arşi memuru Ma Hsiang ona yardım etti. Düşmanlar geri çekildiler.

M. s. 63 6 İNCİ YIL :

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Shih öldü. Mo'nun oğlu Ch'iu-ch'u-chü-lin-t'i-Shan-yü Su onun yerine geçti, fakat o da öldü. Shih'in oğlu Hu-yeh-shih-chu-hou-t'i-Shan-yü Ch'ang tahta çıktı.

(Bu zamanlar şimal Hsiung-nuları çok kuvvetli idiler ve hudutları bir çok defa yağma ettiler).

M. s. 64 7 İNCİ YIL :

Hsiung-nular: Şimal Shan-yü'sü mübadele suretiyle ticaret yapmak istiyordu. Bundan dolayı dostluk ittifakı aktetmek için elçi gönderdi.

(Çinliler yağmalara nihayet verileceğini ümit ederek kabul ettiler).

M. s. 65 8 İNCİ YIL :

Çinliler: İlkbaharda 3 üncü ayda Yüeh-süvari mareşalı Chang Chung'u elçiliği tasdik elmeleri için şimal Hsiung-nularına gönderdiler.

(Şimal Shan-yü'sü (Cheng) Chung'u korkutmak istiyordu. Fakat o baş eğmedi. O zaman Shan-yü onu hapsedti ve susuz ve ateşsiz bıraktı. Chung kılıcını çekerek tehdit etti. Shan-yü bundan korktu, onu serbest bıraktı ve Chung'la beraber hükümet merkezine elçi gönderdi).

İlk defa olarak Tu-liao karargâh memuriyetini ihdas ettiler ve orta-saray-generali Wu T'ang'a (hakikî) bir general salâhiyeti verdiler.

(Hou-Han-shu'nun memurlar hakkındaki bahsinde deniliyor ki: Ming-ti cenup Shan-yü'sünü korumak için

ilk defa olarak bir Tu-liao generalliğini ihdas etmiştir. Yeni tabiiyet altına girenlere güvenilemediği için, ilerde birçok karışıklıklar oluyor, bundan dolayı bu memuriyet daimî oldu. 'Han-kuan-i'de Ying Shao diyor ki:, İmparator Wu-ti zamanında Tu-liao generalliği rütbesini ilk defa Fan Ming-yo taşımıştı. İmparator Ming-tinin 18 inci yılında "hakikî Tu-liao generalliği,, oldu. İmparator An-ti'nin Yüan-ch'u devrinin 1 inci yılında bu ünvanı taşıyan, bir gümüş mühürle lâcivert mühür kordonu ve 2000-Tan'lık rütbesi verildi. Bundan maada, 600 Tan'lık bir de baş arşiv mareşalı vardı., İmparator Wu-ti yerine imparator Chau-ti olacak. Chang Huai'nin Hou-Han-shu'sundaki imparator Ming-ti'nin vekayinamelerinde olduğu gibi cenup Hsiung-nuları hakkındaki monoğrafyaların şerhi de yanlışlıkla imparator "Wu-ti,, yazar. Sonra "18 inci yıl,, da yanlışlıkla bir "10,, ilâve edilmiştir).

Entandan muavini Lai Miao, sol entandan Yen Chang ve sağ entandan Chang Kuo, Li-yang'ın maiyet askeri garnizonu ile beraber Wu-yüan kazasındaki Man-po'da bir karargâh kurdular.

(Han-kuan-i'de deniliyor ki: 'İmparator Kung-wu devleti Yo-chu, Chi-chou ve Ping-chou'nun ordularının yardımıyla zaptettiğinden, Li-yang'da bir saray memuru ile bin süvarisi ve askeri bulunan bir garnizon yaptırdı. İmparatorun eski şehri Man-po bugünkü Hung-ho'nun garp sahilinde, Ordos havalisinde Shen-si'deki Yü'lin kazasında, bugünkü Fu-yung nahiyesinin şimalindedir.) Sonra süvari entandanı Ch'in P'eng'i, üç muhtelif barbar grubunun birbirleriyle münasebet peyda etmemeleri için, ordularla Mei-chi'de yerleşmesi için gönderdiler.

(Evvence chien-wu devri zamanında büyük mareşal Keng Kuo bir istida vererek hiç kimsenin kaçamaması için Tu-liao generalliğinin ihdası ve sağ ile sol entandanların Wu-yüan'da yerleştirilmesi teklifinde bulundu. Ancak şimdi onun plânına göre hareket edildi).

Hsiung-nular: Cenup grubunu Hsü-pu Ku-tu-hou'su ve başkaları, Çinlilerin şimal Hunlariyle elçi mübadele ettiklerini haber aldılar, onlardan şüphelenerek müteessir oldular. Bunun için isyan etmek istediler ve şimal Hunlarına gizlice ha-

berci yollıyarak asker göndermelerini emrettiler. Sonbaharda şimal Hsiung - nuları iki bin süvari göndererek So - fang'da beklediler ve cenup kabilelerinin âsileriyle birleşmek istediler. Fakat Çinliler evvelce buna karşı tertibat almış olduklarından, geri çekilerek Hsi-ho'nun bütün vilâyetlerini yağma ettiler, şehirleri yaktılar ve pek çok insan öldürdüler. Ho-hsi'de gündüz bile şehir kapıları kapanıyordu.

M. s. 66 9 UNCU YIL:

Hsiung - nular: Hsiung - nular I - chih - tsih kralı Ta - chü Chü - ch'ü' yü üniversiteye gönderdiler.

(Burada cenup grupunun mevzuu bahis olduğu şüphesizdir. Bu Fan Chun'un icraatına, ki buna göre Konfüçyanların hal tercümelerinde Hsiung-nuların bir prensi üniversiteye gönderdiklerinden, fakat gittiği yıl söylenmediğinden, halbuki (T'ung - chien) - kang-mu onu Yung - p'ing devrinin 9 uncu senesinde zikrettiğinden ikisinden daha sarihinin tercih edilmesi lâzımgeldiğinden bahsedilir).

M. s. 70 13 ÜNCÜ YIL:

Hsiung - nular: (Bu yıl zarfında Hsiung - nular müteaddit defalar hudutlara taarruz ettiler. Yüan'ın kitabına bakınız).

M. s. 72 15 İNCİ YIL:

Çinliler: Kışın 12 inci ayda Hsien-ch'in kontu Tou Ku araba entandanı oldu.

(Süvari entandanı Keng Chung yardımcısı oldu).

Keng Ping adındaki saray memuru ve P'u-i süvari entendânı oldu.

(Ch'ing P'eng de yardımcısı)

Liang - chou'da karargâhlar kurmaları için muavin mareşaller tayin edildi.

([Keng] Ping müteaddit defalar istidalar vererek Çinin pek çok para ziyan ettiğini, buna rağmen hudutlarda asayiş temin edilmediğini tebarüz ettirmiştir. Bunun da yalnız Hsiung - nuların ellerinde olduğunu ve bunların harple geri püskürtülmeleri lâzım geldiğini, harbin kuvvetli hükümdarların vasıtaları olduğunu ileri sürmüştür. İmparatorun Wu - ti gibi yapmasını, Hsiung - nulara hücum ve garp memleketleriyle münasebet temin etme-

sini teklif ediyordu. Tou Ku daima amcası (Tou) Yung ile beraber Ho-hsi de bulunduğundan hudut meselelerini gayet iyi biliyordu. Bundan (Keng) Ping, (Tou) Ku ve T'ai - p'u Chi Yung ve başkalarıyla bu meseleler hakkında müzakereye başladı. Ping dedi ki: 'Evvelce Hsiung-nular okçu idiler ve elbiselerini soldan iliklerlerdi [1]. Bundan dolayı idare edilemiyorlardı. Wu-ti, Ho-hsi'nin dört vilâyetini ve bundan maada Chü-yen ve So-fang'ı aldıktan sonra, Hunlar çok münbit ve orduyu besleyen arazilerini kaybettiler. Aynı zamanda Tibetlilerle Hunlar birbirlerinden ayrılmışlardı. Yalnız çok geçmeden, Çinlilere geçen garp memleketleri kalmıştı. Hu-han-yeh tabiiyet altına girerek hududa geldiği zaman vaziyetten kolaylıkla istifade olunabilirdi. Şimdi cenup Shan-yü'sünün vaziyeti aynıdır. Yalnız garp memleketleri henüz tabiiyet altına girmemişlerdir ve şimal Hunları da kavga etmiyorlar. Benim acizane fikrime göre, evvelâ Pai-shan'a hüküm etmeli, I-wu'yu işgal ve Chü-shih'i harap etmeli ve sağ cenahı kesmek için Wu-sunlarla başka memleketlere elçi göndermeli. I-wu'da da Hsiung-nuların cenup Hu-yen kabilesi vardır; eğer mahvedilirlerse sol boynuzları imha edilmiş olacak. O zaman Hsiung-nulara taarruz edilebilir.' İmparator teklifimi iyi buldu. Diğer müşavirler, Pai-shan'a ordu gönderecekleri takdirde Hsiung-nular da askerlerini tophıyarak birbirlerine yardım edecekleri kanaatindeydiler. Sonra onları parçalamak için şark kısımlarını ayırmak lâzım gelecekti. İmparator bu tavsiyeyi kabul etti.

Pai-shan, T'ien-shan'dır, evvelki fasla bak. T'ang devrinde I-wu yerine Lung-hsi vilâyetine ait I-chou'yu vücade getirdiler. Şimdi Hami'nin cenubunda olacak. Wu-sun ve Chü-shih için evvelki fasla bak. Chü-yen imparator An-ti zamanında kendine mahsus bir vilâyete kumanda ediyordu ve vasal devlet entandanı vardı. İmparator Hsien-ti'nin son zamanlarında Hsi-hai vilâyeti oldu. Şimdi Kansu'da Hsiu-chou kazasının Kao-t'ai nahiyesinin şimali şarkîsindedir.)

Hsiung-nular: Hsiung-nular Ho-hsi'yi yağma ettiler.
(Yüan'ın kitabına bak).

[1] Elbiselerini soldan ilikleyenler Çinliler için barbar sayılırlardı.

M. s. 73 16 INCI YIL:

Çinliler: İlkbaharda 2 inci ayda Tou Ku ve Keng Chung on iki bin atlı ile Chiu -ch'üan'dan, Keng Ping ve Chii P'eng de on bin atlı ile Chü -yen'den, T'ai -p'u Chi Ch'en, Tu -liao generali Wu T'ang on bir bin atlı ile Kao-ch'üeh'den ve süvari entandanı Lai Miao ve «Wu -huan'ları himaye eden komiser» Wen Mu on bir bin atlı ile P'ing -ch'eng'den şimal Hunlarına karşı yürüdüler. (Tou) Ku ve (Keng) Chung, T'ien-shan'a giderek orada Hu -yen grubunun kralını hezimeteye uğratarak binden fazla adam öldürdüler. Bundan maada I -wu -lu'yu işgal ettiler.

(Bu bizzat I -wu dur).

Ve orada yerleşmesi için bir I -ho entandanı tayin ettiler Keng Ping ile Ch'in P'eng altı yüz li'den fazla çöl katederek San -mu -lou dağına geldiler.

(Wu Hsi -tsai diyor ki: Bugünkü Peng -ch'a-han-po'nun cenubunda bir dağ olduğunu zannediyorum).

Lai Miao, Hsiung-nu nehrine kadar geldi.

(Han -shu'daki şerhte deniyor ki: «Bu Ling -chü'den bin li uzaktadır»).

Hunlar her yerden kaçtıkları için elde edilemiyorlardı. Chi Ch'en ve Wu T'ang, Kao -lin -wen -yü -tu kralına Cho -yeh dağında taarruz ettiler, fakat bütün düşmanlar oradan da çöle kaçtılar. (Chi) Ch'en'le (Wu) T'ang orada oturuyor, fakat Cho -yeh dağına bile gelmiyorlardı. Bundan dolayı işlerine nihayet verilerek rütbeleri indirildi. Lai Miao, Tu -liao generali oldu.

(Tou Ku'yu takip eden ve muvaffakiyet kazanan Su Chang, Chung -ling -hsiang kontu oldu. Tou -ku'nun vekili mareşal Pan Chao, Hsiung -nulara ayrıca hücum ederek P'u-lei denizinde harpedip bir çok insan öldürdükten sonra geri döndü. Bunun üzerine (Tou) Ku onu yardımcı Kuo Hsün ile garp memleketlerinde elçiliğe gönderdi).

Hsiung - nular: Şimal Hsiung -nuları Yün -chung'a kadar giriyor ve bu suretle Yü -yang'a kadar geliyorlar. Yü -yang valisi Lien Fan hücum ederek onları geri püskürttü.

(Çinliler Kao Hung'u üç vilâyetin ordularıyla takibe gönderdilerse de muvaffakiyet elde edilemedi).

M. s. 74 17 İNCİ YIL :

Çinliler : Kışın 10 uncu ayda Tou Ku ve Keng Ping, Pai-shan Hunlarını P'u-lei denizinde imha ediyorlar. Bunun üzerine garp memleketleri için bir umumî vali ile bir Wu-chi entandanı ¹⁾ tayin ediyorlar.

(Ch'en Mu umumî vâli, mareşal Keng Kung da Wu entandanı oldular. Sonuncu, Chin-p'u şehri civarında arka kralın kabilesinde yerleşti. Saray memuru Kuan Ch'ung, Chi entandanı oldu ve Liu-ching şehri civarında ön kralın kabilesinde yerleşti. Her biri birkaç yüz kişi topladılar. Chin-p'u, Chin-man olarak da yazılır ve bugün Türkistanda Urumçi kazasında Fou-k'ang nahiyesidir. Liu-chung, T'ang devrinde nahiye oldu ve bugünkü Türkistanda Karaşahr kazasındadır).

M. s. 75 18 İNCİ YIL :

Çinliler : Keng Kung'un ordusuna yardım etmek için asker gönderilmesi emri verildi. Fakat ordu hareket etmeden imparator öldü. Kışın 11 inci ayda garbı mağlub eden general Keng Ping'in Chiu-ch'üan'da yerleşmesi ve bir valinin vazifesini üzerine alması emredildi. Sonra Chiu-ch'üan valisi Tuan P'eng'i saray memurları Wang Meng ve Huang-fu Yüan'ı Chang-yeh, Chiu-ch'üan ve Tun-huang vilâyetlerinden ordularla olduğu gibi, Shan-shan'dan askerlerle yedi yüz kişiden fazla yardıma gönderdiler.

(Ma Yüan'ın hal tercümesine göre yeğeni (Ma) Yen, yung-p'ing devrinin 15 inci yılında genel-baş arşiv memuru tayin edilmiş ve şimal ordusunun beş entandanlılığı ve maiyet askeri ve saray askerleriyle beraber üçbinden fazla askerin Hsi-ho'daki Mei-chi de yerleştirilmesi ve cenup Shan-yü'sünü himayesi emrini almıştı. Bu Tu-liao generalinin ve başkalarının şimal Hsiung-nularına karşı hareket ettikleri 16 inci yılda vuku bulmuş olacak. Hal tercümesinde yılı yazılmadığından burada ilâve edilmiştir.)

Hsiung-nular : 3 üncü ayda şimal Hsiung-nularının sol Lu-li kralı Chü-shih'lere karşı yirmi bin süvari ile yürüdü. Chi entandanı Keng Kung bir mareşalle üçyüz kişiyi yardıma gönderdi fakat hepsi imha edildiler. Bunun üzerine Hsiung-

¹⁾ Bu unvan hakkında : mukayese et : Ülkü, I inci teşrin 1940 , sa 191.

nular Chü-shih'in arka kralını öldürdüler ve Chin-p'u şehrine taarruz ettiler. (Keng) Kung onlara hücum ederek püskürttü. Sonra kıtalarıyla ilerledi ve Su-lo şehrini işgal etti.

(Hu San-sheng diyor ki: Bu şehir Chüshih'in arkasında bulunur. Su-lo memleketinin hükûmet merkezi değildir; şimdiki Türkistandaki Kaşğar kazasıdır).

7 inci ayda Hsiung-nular tekrar (Keng) Kung'a taarruz ettiler ve nehrin yatağını değiştirdiler.

(Bu, Su-lo şehri civarındaki nehirdir. Wu Hsi-tsai, onun, Urumçi şehrinin şarkındaki K'u-erh-chi-lo nehri olduğunu zanneder).

Kung şehirde dua ederek su buldu. Onu Hsiung-nulara gösterdi. Bunun üzerine Hsiung-nular geri çekildiler. 11 inci ayda şimal Hsiung-nuları Kuan Ch'ung'u Liu chung'da kuşattılar. O esnada Çinde millî matem tutulduğu için yardım kıtaları gelememi. Chü-shih tekrar kalkarak Hsiung-nularla beraber (Keng) Kung'a taarruz etti. Kung hassa askerleriyle bir kaç ay kendini müdafaa ettiyise de, erzakları bittiğinden zırh göğüslüklerini pişirip üzerlerindeki deriyi yemek mecburiyetinde kaldılar.

M. s. 76 İMPARATOR CHANG-T'İ, CHİEN-CH'U DEVRİ 1 İNCİ YIL:

Çinliler: İlkbaharda 1 inci ayda Tuan P'eng ve başkaları Chü-shih'in ordusunu Chiao şehri civarında imha ettiler. Şimal Hunları korkarak kaçtılar, Chü-shih yine tabiiyet altına girdi. Kuan Ch'ung harpte öldüğünden Wang Meng'le diğerleri Keng Kung'u geri getirmek istiyorlardı. Zabit Fan Ch'iang, Tun-huang'dan erzak aldı, geri döndü ve büyük ordu ile garba gitti. Orada ikibin asker ayrılarak Keng Kung'un geri getirilmesi için Su-lo şehrine onu almağa gittiler. üçüncü ayda Yü-men'e vasıl oldular. Zabit ve askerlerden yalnız on üç kişi kalmıştı. Bunun üzerine garp memleketlerinin umumî valiliğini ve Wu-Chi-kumandanlığını lağvettiler.

(Entandan yaveri Yang Chung bir istida vererek Hsiung-nulara karşı akın ve Türkistanda yerleşmelere nihayet verilmesini rica etti. İmparator bunu kabul etti.)

Keng Ming, bir Tu-liao generalinin vazifesini gördü.

Hsiung-nular: Kışın 10 uncu ayda şimal Hsiung-nularının Kao-lin-wen-yü-tu kralı adamlarını tekrar geri çekerek

Cho-yeh dağında yerleşti. Cenup Hsiung - nuları hafif süvari gönderdiler ve hudut vilâyetlerinden kıtalarla ve Wu - huan' - lardan aldıkları askerlerle hududu aşarak hücum ettiler. Birkaç yüz baş kestiler ve 3 - 4000 kişi teslim oldu. Cenup kabileleri çekirge âfetinden çok sıkıntı çekiyorlar ve açlık hüküm sürüyordu. Çinliler otuzbinden fazla muhtaç Hsiung - nu'ya baktılar.

M. s. 77 2 İNCİ YIL :

Çinliler : İlkbaharda 3 üncü ayda I - wu - lu'nun karargâhları ilhak edildi.

(Bunun üzerine şimal Hsiung - nunları asker göndererek o yeri işgal ettiler.)

M. s. 82 7 İNCİ YIL :

Çinliler : Chang - yeh valisi Teng Hung bir Tu - liao generalinin vazifesini görüyordu.

M. s. 83 8 İNCİ YIL :

Hsiung - nular : Yazın, 6 ıncı ayda şimal Hsiung - nularının bir büyüğü olan Chi - liu - sih ve başkaları, adamlarını Wu - yüan'd-a hududa sevk ederek teslim oldular.

M. s. 84 YÜAN - HO DEVRİ, 1 İNCİ YIL :

Çinliler : Wu - wei valisi Meng Yün, bir istidasında şimal Shan - yü'sünün mübadele suretiyle ticaret yapmak istediğini söylüyor. Bu bir emirname ile kabul edildi. Bunun üzerine Yün onların karşılanmaları ve getirilmeleri için posta memurları gönderdi.

Hsiung - nular : Cenup Shan - yü'sü şimal kabilelerinin kralları ile sığır ve atlarının içeri girdiklerini ve Çinlilerle ticaret yaptıklarını duyduğu zaman Shang vilâyetinden hafif bir süvari alayı göndererek hayvanları yağma etti sığırları ve atları çaldı ve diğerlerini hudutların gerisine gönderdi.

M. s. 85 2 İNCİ YIL :

Çinliler : Kışın Meng Yün bir istida vererek şöyle söyledi: Şimal Hunları evvelce dostluk aktettiklerinden ve şimdi cenup Hunlarının gelip onları yağma ettiklerinden, Çinlilerin onları aldattıklarını, isyan ve hudutlarda akınlar hazırladıklarını söylediler. Onları teskin etmek için cenupluların çaldıkları hayvanların iade edilmesi lâzım geldiğini söyledi. İmparator, T'ai - p'u Yüan An'ın tekliflerini kabul etti. Tu - liao

(generali) ile kumanda eden orta-saray generalinin, cenup kabileleri tarafından çalınan hayvanları tazmin etmeleri ve (bedel) lerini şimal Hunlarına vermeleri için tayin ediyorlar. Cenup kabilelerinde kesilen başlar ve esirler için mükâfatlar aynı şekilde devam etti.

(Bunun için cenup Shan-yü'sü, hafif süvarilerle bir çok defalar hudutlardan dışarı çıktı, şimal Hunlarına taarruz ederek binlercesini öldürdü.)

Hsiung-nular: 1 inci ayda şimal Hsiung-nularının bir büyüğü Chü-li-cho-ping ve başkaları, hepsi beraber yetmiş üç kişi, himaye arayarak huduttan içeri girdiler.

(O zamanlar şimal Hsiung-nuları zayıftılar. Cenup kabileleri önden, Ting-ling'ler arkadan, Hsien-pi'ler soldan ve garp memleketleri sağdan hücum ettiler. Bu şekilde fazla tahammül edemeyeceklerinden uzaklara gittiler).

Cenup Shan-yü'sü Ch'ang öldü. Han'ın oğlu I-ch'u-yü-lü-t'i-Shan-yü Hsüan onun yerine geçti. Cenup Shan-yü'sü askerlerini ava gönderdi. Cho-yeh dağına geldikleri zaman ansızın şimal Hunlarının Wen-yü-tu kralı ile çarpıştılar ve harb-etteler. Başını kesip beraberlerinde geri döndüler.

M. s. 87 CHANG-HO DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Sonbaharda 7 inci ayda Hsien-pi'ler sol ülkeye giriyorlar, şimal Hsiung-nularına taarruz ederek imha ediyorlar. Yu-liu-Shan-yü'yü öldürüyorlar. Bundan dolayı şimal karargâhında büyük bir karışıklık başlıyor. Ch'ü-lan ch'u ve başkaları elli sekiz kabile ve ikiyüz bin kişi ile sekizbin hassa askeri Yün-chung, Wu-yüan, So-fang ve Pei-ti'ye gelerek tabiiyet altına giriyorlar.

M. s. 88 2 İNCİ YIL:

Çinliler: Kışın, 10 uncu ayda nedim Tou Hsien'i araba-generali, polis kumandanı Keng Ping'i «şarkta harbeden general» yaptılar. Ordularıyla şimal Hsiung-nularına taarruz ettiler.

(Evvelce valide imparatoriçe, Keng Ping'e Shan-yü'nün bir mektubunu göstermişti. Keng Ping: «Eskiden dünyaya hâkim olan imparator Wu-ti Shan-yü'yü itaati altına almak istiyordu. Fakat göğün tayin ettiği vakit gelmediği için muvaffak olamadı. Şimdi göğün şimal Hunlarını ayırması iyi oldu, eğer barbarlar barbarlara karşı harbederlerse, bizim için faydalı olur, dedi. Valide

imparatoriçe bunu doğru buldu. Halk nazırı Yüan An, iş nazırı Jen Wei, müşavir Sung I, ve yardımcı sansör Lu Kung ve Ho Ch'an, devlet hususî kalem müdürü Han, Ling, süvari entandanı Chu Hun, müşavir nedim Lo K'ui hepsi buna karşı istida verdiler, fakat muvaffak olamadılar).

Hsiung - nular : Cenup Shan - yü'sü Hsüan öldü. Ch'ang'ın kardeşi Hsiu - lan shih - chu - hou - t'i - Shan - yü T'un - ch'u - ho onun yerine geçti. Sonbaharda, 7 inci ayda cenup Shan - yü'sü bir istida vererek, daima aralarında kavga eden şimal Hsiung - nularını parçalaması ve şimalle cenubu bir memleket haline getirmesi için ricada bulundu.

M. s. 89 İMPARATOR HO - Tİ, YUNG - YÜAN DEVRİ 1 İNCİ YIL :

Çinliler : Yazın, 6 inci ayda Tou Hsien'le Keng Ping, Chi - lu karargâhından, Tu - liao - generali Teng Hung Ku - yang'dan, cenup Shan - yü'sü de Man - i vâdisinden çıktılar.

(Bugünkü Shan - si Ning - wu kazasındaki P'ien - kuan nahiyesinin şimali garbisinde dir).

Ve hepsi Cho - yeh dağında buluştular. (Tou) Hsien, entandan muavini Yen P'an, mareşal Keng K'ui ile Keng T'an cenup Shan - yü'sünün onbinden fazla hassa süvarilerine Chi - lo dağında şimal Hsiung - nularıyla harbetmelerini emretti. Onları tamamiyle mağlup ettiler. Shan - yü firar etti. Onu takip eden kısımlar Sih - ch'ü - pei - t'i denizine kadar geldiler.

(Bugünkü Kobdo'daki Wu - pu - sa gölüdür).

Krallarla başkalarını, ceman onüç binden fazla insan öldürdüler ve çok hayvan elde ettiler. Aşağı krallara ait ikiyüz bin kişi teslim oldu. Bunun üzerine Hsien Ping ve adamları Yen - jan dağına çıktılar.

(Tusetsühan'ların ülkesindeki, bugünkü Hang - ai'dağdır. Moğollar sülalesi tarihinde Hang - hai adıyla tesmiye edilirdi).

Bu, huduttan üçbin li uzaktaydı. Orada bir taş kitabe yaparak geri döndüler.

Hsiung - nular : Şimal Hsiung - nuları (Shan - yü'nün) kardeşi sağ Wen - yü - t'i kralını haraçlarla rehine olarak saray hizmetine gönderdiler. Fakat Shan - yü'nün kendi gelmediği için onu geri gönderdiler.

M. s. 90 2 İNCİ YIL:

Çinliler: İlkbaharda Ting-hsiang valisi Huang-fu Ling bir Tu-liao generalinin vazifesini ifa etmeğe başladı. Yazın, 5 inci ayda entandan muavini Yen P'an ikibinden fazla süvari ile I-wu daki Hsiung-nuların garnizonuna gönderildi, hücum ve zaptetti. Sonbaharda, 7 inci ayda büyük general Tou Hsien (Çinden) ayrılarak Liang-chou'da yerleşti. Mabeyinci Teng Tieh «garpta harp eden general» lik vazifesini ifa ediyor ve onun vekillğini yapıyordu. Kışın, 10 uncu ayda hakikî orta-saray-generalı Pan Ku ile ordu mareşalı Liang Feng'î Şimal Shan-yü'sünü istikbal etmeleri için gönderdiler. Fakat o yaralanarak firar etti. Pan (Ku) ile öteki Sih-ch'ü denizine kadar gittikten sonra geri döndüler.

Hsiung-nular: Çinliler rehine olarak saray hizmetine gönderilen kardeşi iade ettikleri için şimal Shan-yü'sü sonbaharda, 9 uncu ayda hududa tekrar elçi göndererek kendini mutiğ ilân etti ve imparator tarafından kabul edilmesini rica etti. 10 uncu ayda cenup Shan-yü'sü sağ Ku-li kralı Shih-tse' (arslan) ı ordularla Chi-lu karargâhından dışarı gönderdi. Çin orta-saray-generalı Keng T'an yardıma bir aşağı general göndererek şimal Shan-yü'sünü imha etti. Shan-yü yaralanarak güçlkle ölümünden kurtulabildi.

(Bu zamanlarda cenup kabilelerinin tabiiyetine girenler çoğaldığından nüfusları gittikçe artıyordu. otuzdört bin aileden müteşekkildiler ve elli bin hassa askerleri vardı).

M. s. 91 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: 2 inci ayda Tou Hsien, sol entandan Keng K'ui'yi ve mareşal Jen Shang'ı Chü-yen karargâhından Chin-wei (altın-küçük) dağında şimal Shan-yü'sünü muhasara etmeleri için gönderdi.

(Şimdi Altay-dağı, Altın dağı da denilir, boyu ikibin li'den fazladır.)

Onunla müsademe ederek annesi Yen-chih'i esir aldılar. Şimal-Shan-yüsü firar etti ve gittiği yer meçhul kaldı. Hudut karargâhından beşbin li'den fazla çıktılar ve sonra geri döndüler.

(Hou-Han Pei-chiao-t'u-shuo da Ho Ch'iu-t'ao diyor ki: Şimal Hsiung-nuları imha edildikten sonra Fan'ın kitabı (yani Hou-Han-shu) geri kalanların nereye kaçtıkla-

rından bahsetmiyor. Pei-shih'e göre (şimal sülâlelerinin tarihinde) deniliyor ki: Şimal Hsiung - nuları Tou Hsien tarafından püskürtüldükleri zaman Shan - yü Altayı aşarak garba K'ang - chü (Soğdiyan) lara gitti. Onunla beraber gidemiyenler Kui-ts'ih (Kuça) nın şimaline giderek Yüeh-pan devletini kurdular; bu Fan (Yeh) den alınan malûmata uyuyor.)

Pan Chao garp memleketlerini yatıştırıyor ve yine Wu - Chi entandanlariyle umumî valilikleri ihdas ediyor,

Hsiung - nular: Şimal Hsiung-nularında sağ Kuli kralı Yü-ch'u-chien kendiri Shan-yü ilân ediyor ve hududa gelerek tabiiyet altına alınması için ricada bulunuyor.

(Yüan An'ın hal tercümesinde 'Sol Lu-li-kralı A-t'ung' Yüan'ın kitabında 'A-hsiu' yazılıdır. T'ung-chin (kang-mu) nun K'ao-i'si bunu mütalea etmiştir. Şimdi İmparator vekayinamelerine ve Hsiung-nuların monografyalarına bağlanıyorum.)

M. s. 92 4 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: İlkbaharda 1 inci ayda Yü - ch'u - chien'e mühür ve mühür bağlarını vermek üzere büyük general ve sol entandan Keng K'ui'yi gönderdiler. Sonra orta saray - generali Jen Shang'ı onu himaye etmesi için gönderdiler. I - wu da yerleşti. Evvelce cenup Shan-yü'süne yapılanın aynı yapıldı.

(Yüan An ve başkaları bunu aleyhine ikaz ettiler, fakat Tou Hsien idam edildiği zaman bundan vazgeçtiler.)

M. s. 93 5 İNCİ YIL:

Çinliler: Kumanda eden baş arşiv memuru Wang Fu ve binden fazla süyari ile Jen Shang'ı Yü - ch'w - chien'e karşı gönderdiler; kendi idam ve halkı imha edildi.

Hsiung-nular: Sonbaharda, 9 uncu ayda Yü-ch'u-chien ayaklanarak şimale yürüdü Cenup Shan - yüsü T'un - ch'u - ho öldü. Hsüan'ın kardeşi An-kuo tahta çıktı.

(Evvelce Sol Hsien kralı Shih - tse (arслан) birkaç defa kumandayı ele almıştı. Halk An - kou'ya değil, ona bağlıydı.)

M. s. 94 6 İNCİ YIL:

Çinliler: Polis kumandanı Chu Hui, Tu - liao generalinin vazifesini üzerine aldı. Tu - liao generali Chu Hui ile orta -

saray - generali Tu Ch'ung cenup Shan - yü'sü An - kuo'yu öldürerek yerine sol Hsien-kralı Shih-tse'yi tahta çıkardılar. (An - kuo beyhude Shih - tse'yı öldürmeğe çalıştı. Aynı zamanda orta - saray - generali Tu Ch'ung ile arası iyi değildi. Ch'ung'u imparatora şikâyet etti. Ch'ung onun mührünü kesti ve Chu Hui ile beraber An - kou'nun isyan plânları hakkında malumat verdi. İmparatordan, Shan-yü'nün karargâhına gidip tarassut etmeleri ve ona göre plânları hazırlamaları için, emir aldılar. Bunun için Ch'ung ordularla onun karargâhına gitti. Fakat An - kuo korktuğundan çadırını terketti ve asker tophıyarak Shih-tse'yi öldürmek istedi. Shih - tse çadırlariyle beraber Man-po şehrine gitti. Orada An-kuo tarafından muhasara edilerek adamlarından birçoğu öldürüldü. Bunun üzerine Ch'ung'la Hui bütün vilâyetlerden asker toplıyarak ona karşı yürüdüler. Ku-tu-hou Hsi, An-kuo'yu öldürerek yerine Shih-tse'yi Shan-yü yaptı.)

Sonbaharda, 9 uncu ayda araba generali maiyetinde bulunan Kuang-lu-hsün Teng Hung, Yüeh süvarisi entandani Feng Chu, faal Tu liao generali Chu Hui ve Wu-huan entandanı Jen Shang ordularını birleştirek Feng-hou'ya hücum ettiler. Feng hou o sırada cenup Shan-yü'sü ile Tu Ch'ung'u Mu-shih şehrinde (Çoban şehri) muhasara etmişlerdi.

(Hu San-sheng diyor ki: «Çin hudut vilâyetlerinde at yetiştirmek için çoban bağçeleri vardır. Bu çoban bağçesi şehri Mei-chi nahiyesinin hududunda bulunacak.»)

Kışın 11 inci ayda muhasarayı kaldırarak gitti. (Teng) Hung ve başkaları onu takip ederek mağlup ettiler. Zamanla 7000 den fazla insan öldürdüler. Bunun üzerine Feng-hou adamlariyle beraber hudut istihkâmlarından çıktı. Çinliler onu takip edemediler ve geri döndüler.

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü S'hih'in oğlu Shih-tse adındaki T'ing-tu-shih-chu-hou-t'i Shan-yü tahta çıktı. Tabiiyet altına girmiş olan 500-600 Hsiung-nu Shih-tse'ye gece taarruz ettiler. Çinin emniyet komiseri onlara hücum ve imha etti.

(Hsiung-nularda bulunan orta-saray-generaline, görülen lüzum üzerine, komiserler tayin ettirmişlerdi. Bir emniyet komiseri vardı çünkü Hsiung-nularda emniyeti temin edecek ve onları tophıyacaktı.)

Bunun üzerine tabiiyet altına girmiş olan Hsiung-nular ara-

sında karışıklıklar başladı. İkiyüz bin kişiden fazla, 15 kabile isyan ederek eski Shan-yü T'un-ch'u-ho'nun oğlu Feng-hou'yu Shan-yü yaptılar ve hudut istihkâmlarından kaçtılar.

M. s. 95 7 İNCİ YIL:

Çinliler: İlkbaharda, 1 inci ayda Chu Hui ve Tu Ch'ung Hsiung-nularla olan sulhu ihlâl ettiklerinden ve Hsiung-nuların isyanına sebep olduklarından esir edildiler. Ve hapsededikleri yerde öldüler.

Yen-men valisi P'ang Fen, bir Tu-liao generalinin vazifesini üzerine aldı.

M. s. 96 8 İNCİ YIL:

Çinliler: Sonbaharda, 7 inci ayda P'ang Fen ile Feng Chu, bütün vilâyetlerden aldıkları askerlerle Wu-chü'ye hücum ve hasımlarını mağlûp ettiler. Geri kalan yirmibinden fazla askeri ve teslim olan başka Hsiung-nuları An-ting'in şimalindeki havaliye yerleştirdiler.

Hsiung-nular: Feng-hou'nun sol cenah Hunları isyan ederek So-fang istihkâmlarına döndüler.

(Feng-hou kabileleri kıtlıktan ve açlıktan dolayı tekrar istihkâmlara döndüler).

Cenup Shan-yü'sünün sağ Wen-yü-tu kralı Wu-chü, isyan ederek istihkâmlardan dışarı çıktı.

M. s. 98 10 UNCU YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Shih-tse öldü. Ch'ang'ın T'an adındaki oğlu Wan-shih-shih-chu-t'-Shan-yü onu takip etti.

M. s. 100 12 İNCİ YIL:

Çinliler: So-fang valisi Wang Piao, bir Tu-liao generalinin vazifesini görüyordu.

Hsiung-nular:

(Cenup Shan-yü'sü senelerce Feng-hou'ya karşı asker göndermiş ve çok esir almıştı. Bundan dolayı Feng-hsu müşkül vaziyette kalmıştı).

M. s. 104 16 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nuları elçi göndererek kendilerini tabî ilân ettiler. Haraç göndererek dostluk mukavelesi akt ve Hu-han-yeh ile olan eski mukaveleyi yenilemek istediler.

(Çinliler bunu kabul etmediler. Çünkü eski merasimin icap ettirdiği gibi yapılmamıştı. Mukabil hediyeler gönderdiler fakat elçiye cevap vermediler).

M. s. 105 YÜAN - HSİNG DEVRİ 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nuları tekrar Tun-hung'a elçilerle haraç gönderdiler.

(Mevlketleri fakir olduğundan bütün merasimleri yapamadıkları için özür dilediler ve onlardan büyük bir elçi isteyerek prenslerini rehin olarak saraya göndermek istediler. Çinliler elçiye yine cevap vermediler, fakat bu sefer daha çok hediye gönderdiler).

M. s. 106 İMPARATOR CH'ANG-Tİ, YE-P'İNG DEVRİ 1 İNCİ YIL:

M. s. 107 İMPARATOR AN-Tİ, YUNG-CH'U DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Yazın, 6 inci ayda garp mevketleri umumî valiliği lağvedildi. I-wu karargâhındaki memur ve ahaliyi geri aldılar.

(Bundan sonra garp mevketlerinden vazgeçtiler).

M. s. 109 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Kışın, 11 inci ayda faâl araba nazırı Ho Hsi ve orta saray-generalı P'ang Hsiung'u 5 garnizon ve yirmi bin kişiden fazla askerle dışarı gönderdiler ve bundan maada Liao-tung valisi Keng K'ui, Hsien-pi ve vilâyetlerden askerlerle (Hsiung-nulara) taarruz etmeleri emrini aldılar. Liang Chin bir Tu-liao generalinin vazifesini üzerine aldı.

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü isyan etti. Kışın, 10 uncu ayda orta-saray generalı Keng Chung'u Mei-chi'de muhasara etti.

M. s. 110 4 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: İlkbaharda, 1 inci ayda Liang Chin ile Keng K'ui cenup Shan-yü'süne hücum ettiler ve tabiiyet altında bulunan mevketin eski şehrinde aşağı generalı öldürdüler.

Pan (Ku'yin Han-shu) kitabına göre Hsi-ho vilâyetinin Mei-chi nahiyesindeir).

Bunun üzerine Shan-yü harbi bizzat idare etti. Fakat Liang Chin ve diğerleri onu mağlûp ettiler. Bunun üzerine Shan-yü Hu-ts'e çekildi.

Pan (Ku'yin Han-shu) kitabına göre Hu-tse (kaplan ovası) Hsi-ho vilâyetinin Ku-lo nahiyesinin şimali gar-

bîsindedir. Bugünkü Shan-si vilâyetinde Fen-chou kazasının Yung-ning nahiyesinde).

3 üncü ayda Ho Hsi, ordusuyla Man-po'ya geldi, fakat çok hasta olduğundan içeri giremediler. O P'ang Hsiung, Liang Chin, Keng Chung'u onaltı bin askerle Hu-tse'ye taarruz etmeleri için gönderdi. Shan-yü çok korktu, elçi göndererek tabiiyet altına alınması için ricada bulundu. Umumî afivde serbest bıraktılar ve eskisi gibi muamele ettiler.

Hsiung-nular: 2 inci ayda cenup Shan-yü'sü binden fazla asker göndererek Ch'ang-shan ve Chung-shan'ı yağma ettirdi.

M. s. 111 5 İNCİ YIL:

Çinliler: Yün-chung valisi Keng K'ui bir Tu-liao generalinin vazifesini ifa etti.

M. s. 114 YÜAN-CH'U DEVRİ 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Wu-huan entandanı Teng Tsun, Tu-liao generali oldu. (Tu-liao generalliğinin ihdasından beri tam selâhiyet sahibi oluyorlardı.

Valide imparatoriçanın üvey kardeşi olan Teng Tsun'dan itibaren hakikî bir general rütbesi olmağa başladı).

M. s. 116 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Teng Tsun, cenup Shan-yü'sünün ordularının kumandasını aldı. Hsien-ling Tangutlarına hücum ve mağlûp etti.

M. s. 117 4 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Feng-hou, Hsien-pi'ler tarafından mağlûp edildi. Kabileleri dağıldı ve hepsi şimal Hunlarına gitti.

M. s. 118 5 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: İlkbaharda Feng-hou yüzden fazla süvari ile So-fang'a geldi ve teslim oldu. Onu Ying-ch'uan vilâyetinde yerleştirdiler.

M. s. 119 6 İNCİ YIL:

Teng Tsun yine cenup Shan-yü'sünün adamlarına kumanda etti; Hsien-pilere hücum ederek mağlûp etti. Tung-huang valisi Ts'ao Tsung bir karargâh kurmak için baş arşiv memuru So Pan'ı askerlerle I-wu'ya gönderdi.

(Garp memleketleri Çinden ayrıldıktan sonra şimal Hsiung-nuları onları askerî knvvetle kendi tabiiyetleri

altına almışlar, şimdi onlarla birlikte hudut baskınları yapmağa başladılar. Buna mani olması için So Pan'ı karargâh kurmak üzere I-wu'ya gönderdiler. Bunun üzerine Chü-shih'in ön kralı ile Shan-shan kralı tabiiyet altına girdiler).

M. s. 120 YUNG - NİNG DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: 3 üncü ayda şimal Hsiung-nuları Chü-shih'in arka kralı ile beraber kısım mareşalini öldürdüler. Tun-hu-ang'a yaklaştılar. Baş arşiv memuru So Pan (Chü-shih'in) ön kralına taarruz ederek kaçırtdı ve sonra şimal kazalarına sahip oldu.

M. s. 121 CHİEN - YÜAN DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: (T'ung-chien (-kang-mu) nun K'ao-i'sinde deniliyor ki: «Ch'en Ch'an'ın hal tercümesinde denmiştir ki 'şimal-Hsiung-nuları Liao-tung'a hücum ettikleri zaman Ch'an'ı Liao-tung valisi yaptılar. Hunlar onun kuvvetinden korktular ve birkaç yüz li geri çekildiler. Ch'an onlar hakkında malûmat elde etmek için ordu göndermeyip yalnız zabitlerle asker gönderdi. Shan-yü bir haberci ile birlikte vilâyet merkezine döndü. Ch'an onu mektepte merasimle karşıladı ve onu iyi yola sevk etmek için ahlâktan bahsetti. Shan-yü bu tesir altında ona Hsiung-nu memleketinden kıymetli eşyalar göndererek geri döndü.» Bu, bu sene zarfında olmuş olacak. Fakat şimal Shan - yü'sü Çinlilerin tabiiyeti altında değildi. O halde nasıl olur da Liao-tung valisini ziyarete gitmiş olabilirdi? Bu haber meşkûk olduğundan burada bahsedilmemiştir. Bundan maada Shan - yü bu sıralarda sağ cenaha gitmiş Chü-shih ve Shan-shan'la birlikte Ho-hsi'ye taarruz etmişlerdi. O halde Liao-tung'a nasıl gidebilirdi? Bundan maada: bu sene zarfında Liao-tung'u yağma edenler ve vali T'sai Feng'i öldürenler (Kao-) kou-li ve Sui-mo'lardı. (Ch'en) Ch'an'ın hal tercümesinde hatalar bulunduğundan T'ing-chien (-kang-mu) ya alınmamıştır.

Keng K'ui'yi tekrar Tu-liao generali yaptılar ve K'ui çekildiği zaman yerine T'ai-yüan valisi alındı. Adı Fa tu idi.

M. s. 123 YEN-KUANG DEVRİ 2 İNCİ YIL:

Çinliler: Pan Yung garp memleketlerine baş arşiv memuru oldu ve askerlerle yerleşmek üzere Liu-chung'a gitti.

(Bu sıralarda şimal Hunlarının Hu-yen kralı Chū-shih'le beraber müteaddit defalar yağma akınlariyle Hsi-ho'ya hücum etmişti. Müşavirler bu tehditlere mani olmak için Yü-men ve Yang-kuan geçitlerini kapamayı teklif ettiler. Fakat Tung-huang valisi Chang Tang istidasında şöyle demişti: Hükümet merkezinde bulunduğum müdetçe ben de garp memleketlerine nihayet verileceğini zannetmiştim. Fakat bu memlekete geldikten sonra garp memleketlerine nihayet vermenin Ho-hsi'nin kendini müdafaa edemeyeceği demek olduğunu anladım. Bundan garp memleketleri için acizane 3 plân teklif edeceğim. (a) şimal Hunlarının Hu-yen-kralı daima P'u-lei denizi ile Ch'in denizi arasında hareket ediyor; garp memleketlerine hükmediyor ve bunlarla beraber yağma ediyor. Şimdi Chu-ich'üan'ın zabıtları ve askerleri K'un-lun geçidinde toplansa ve ilkönce Hu-yen kralına taarruz edilip arkası kesilse en iyi plân bu olurdu. (b) eğer askerler gönderilemese 500 kişi ile bir askerî mareşal tayin edilir ve 4 vilâyetten çift hayvanı, hububat ve iâşe temin edilir ve Liu-chung işgal edilirdi. Bu ikinci plândır. (c) bu da olmazsa o zaman Chiao-ho şehrinde vazgeçilmeli, Shan-shan garnizonunu ilhak etmeli ve (adamların) hepsini hudut istihkâmlarına almalıdır. Bu en fena plândır. 'Saray tekliflerini ileri götürdü. Ch'eng Chung bunun üzerine bir istida vererek şöyle dedi: «Garp memleketleri zaten çoktanberi Çinindir. Birçok defalar korku ile şarka bakıp hudut geçitlerini çaldıkları vakidir. Bu Hsiung-nuları sevmediklerini ve Çinlileri istediklerini isbat eder. Şimdi şimal Hunları Chū-shih'in kuvvetini kırdılar ve muhkkak cenuptaki Shan-shan'a hücum edecekler. Eğer bundan vazgeçer, yardım etmezsek o zaman diğer bütün memleketler onları takip edecekler. Fakat o zaman da Hunların servetleri büyüyecek, cesaretleri artacak, nüfuzları Tangutların (memleketlerine) varacak ve onlarla birleşecekler. Yüz misli harp olacak, ümit edilmedik masraflar olacak. Müşavirler garp memleketlerinin çok uzakta oldukları ve onlardan vazgeçildiği takdirde masraf ve zahmet olmıyacağı kanaatinde idiler. İmparator Wu-ti'nin kendini neden bu kadar yordüğünü anlamıyorlardı. Benim fik-

rime göre memleketleri idare etmek için Tun-huang'a bir entandan tayin etmeli ve eskisi gibi 4 (hudut) vilâyetin karargâhlarındaki askerler çoğaltılmalıdır. "İmparator bunu doğru buldu ve garp memleketlerinin açılmasını tavsiye etti.

Li Kuang-t'ing'e göre Ch'in denizi bugünkü Pa-li-k'um denizidir (Barkun). Fakat bunun P'u-lei denizi olması lâzım gelirdi ki, bu doğru değildir. Wei Yüan onun Ege denizi olduğunu söyler, yanlış olduğu muhakkaktır. Ho Ch'iu't'ao Ege denizinin bir branşı olan Karadeniz olduğunu söyler. Bütün hartalarda yapılan tetkiklere göre bu doğru olabilir. K'un-lun geçidi Tun-huang'da Kuang-chih nahiyesinde idi. (Bugünkü An-hsi kazasının garbındadır.)

Hsiung-nular: Kışın, 11 inci ayda Hsien-pi'ler cenup Hsiung-nularına Man-po da taarruz ettiler. Tsun chien-Jih-chu kralı harpta öldü.

M. s. 124 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Pang Yung, Kui-ts'ih (Kuça) dan kıtaatla Chü-shih'in ön kralının karargâhına geldi, şimal Hsiung-nu'larının I-lu kralına I-ho vâdisinde taarruz ve onu ricata mecbur etti.

(Bu, T'eng-ko-li dağının (tanrı dağı) vâdisidir).

Dönüşte Liu-chung'da bir karargâh kurdu.

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü T'an öldü. Kardeşi Wu-chi-hou-shih-chu-Shan-yü Pa onun yerine geçti. Cenup Hsiung-nularının sol Jih-chu kralı isyan etti. Hsiung-nularda bulunan orta-saray-generalı Ma I'ye, Hun süvarileriyle harp ederek onları mağlup eden kıtalar gönderttiler. Sonbaharda 7 inci ayda Hsien-pi'ler tekrar cenup Hunlarına hücum ettiler, onları mağlup ederek Chien-chiang kralını öldürdüler.

M. s. 125 4 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Han-yang valisi Fu Chung Tu-liao generali oldu. Sonbaharda 7 inci ayda Pan Yung tekrar Chü-shih'in arka kralı Chün-chiu'nun ordusuna taarruz ve tamamıyla imha etti. So Pan'a gitmek istiyen, şimal Hsiung-nularından tam selâhiyetli elçileri ve Chün-chiu'yu yakaladılar ve muhakeme etmeden öldürdüler.

M. s. 126 İMPARATOR SHUN-Tİ, YUNG-CHİEN DEVİRİ 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Liao-tung valisi P'ang Ts'an, Tu-liao generali oldu. Yazın, 5 inci ayda İmparator, Yo, Ping ve Liang sansörlerine birer emirname göndererek bütün müdafaa tertibatını dakik surette muayeneye ve bunları ve bütün askerî karargâhları tanzime memur etti. Kışın imparator tarafından, Li-yang'da bulunan garnizonlara, Chung-shan'ın şimal hududunda bir karargâh yapmaları emri verildi. Sonra hudutta bulunan vilâyetlerde piyadelerin miktarı artacak, yeni karargâhlar ve surlar yapılacak ve akıncılıkta talim göreceklerti. Pan Yung bütün garp memleketlerinin ordularına kumanda ederek şimal Hsiung-nularını Huyen kralını ricata mecbur etti. Shan-yü'nün amcazadesini diri olarak yakaladılar. Bunun üzerine Shan-yü bizzat onbin süvari ile arka kısma hücum etti. (Pan) Yung vekil mareşal Ts'ao Hsün'ü yardıma gönderdi. Bunun üzerine Shan-yü hareket etti. (Ts'ao) Hsün onları takip etti. Onların büyüklerinden birini ve bir Ku-tu-hou'yu öldürdü. Bunun üzerine Hu-yen kralı ikametgâhını Ku-wu nehrine naklettirdi.

(Bu şimale, K'ang-chü'ye akmiş olacak. Bugünkü Na-lin'e yakın bulunacak).

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü imparatora bir istida verecek hudut istihkâmlarının tekrar inşası için ricada bulundu.

(Çünkü evvelce So-fang'ın garbindaki istihkâmların çoğu harap olmuş, bundan dolayı Hsien-piler müteaddit defalar cenup Hsiung-nularının topraklarına taarruz etmişlerdi.)

M. s. 127 2 İNCİ YIL:

Çinliler: İlkbaharda orta-saray-generali Chang Kuo ile Wu-huan entandamı Keng, Yeh, cenup Shan-yü'sünün ordularını ayrı ayrı idare ederek Hsien-pilere hücum ve bunları mağlup ettiler.

M. s. 128 3 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Pa öldü. Kardeşi Ch'ü ch'ih-jo-shih-chu-chiu-Shan-yü Hsiu-li onun yerine geçti.

M. s. 129 4 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Tung-p'ing nazırı Sung Han Tu-liao generali oldu.

M. s. 131 6 İNCİ YIL:

Çinliler: I-wu-nun münbit arazisi garp memleketlerine komşu olduğundan ve Hsiung-nular da bunlara güvenip yağma ettiklerinden, 3 üncü ayda orada bir karargâh kurulmasına karar verildi. Sonbaharda (Keng) Yeh Hsien-pilere karşı tekrar Hun askerlerini göndererek onları mağlup etti.

M. s. 133 YANG-HSİ DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Keng Yeh Tu-liao-generalı oldu. Hsiung-nularda bulunan orta-saray-generalı Chao Ch'ou, bir yardımcı ile cenup Hsiung-nularının Ku-tu-hou'sunun kıtaatını ve başkalarını huduttan dışarı ve Hsien-pilere karşı gönderdi ve mağlup ettiler.

(Chao Ch'ou'ya imparator vakayinamelerinde Wang Ch'ou deniyor. Biz burada Hsien-pi'lerin monografyasına ve T'ung-chien'e itimat ediyoruz.)

M. s. 134 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Yazın Chü-shih'in arka kısım mareşalı, arka kralı Chia-t'ê-nu nun ordularına ve başkalarına kumanda ederek şimal Hunlarının Hu-yen kralına Ch'ang-wu-lu vâdisinde taarruz etti. Onu tamamiyle mağlup ve bütün çadırlarını harap etti. Birkaç yüz kişiyi öldürdü. Shan-yü'nün annesini, üvey annesini, zevcelerini ve kızlarını, birkaç yüz kişi ve yüz bin den fazla sığır, koyun ve çok fazla harp malzemesi ve saire elde ettiler.

M. s. 135 4 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Şimal Hsiung-nularının Hu-yen kralı, Chü-shih'in arka kısmına taarruz etti. Tung-huang valisi yardım kıtaları gönderdi ise de, bunlar muvaffakiyet elde edemediler. Sonbaharda Hu-yen kralı tekrar arka kısma taarruz ve mağlup etti.

M. s. 136 YUNG-HO DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Tankutları himaye eden entandan Ma Hsü, Tu-liao generalı oldu.

M. s. 137 2 İNCİ YIL:

Çinliler: (Tun-huang valisi P'ei Ts'en, Hu-yen kralına karşı yürüdü. Onu ve başkalarını öldürdü, kabilesinin de

kulaklarını kestirdi. (P'ei Ts'en'in mezar taşından alınmıştır).

M. s. 140 5 İNCİ YIL:

Çinliler: 5 inci ayda Ma Hsü ve orta-saray-generalı Liang Ping ve başkaları Wu-sih ve başkalarına taarruz ve onları mağlup ettiler. Bunlar yeni karargâhlar kurarak şehirlere ve saraylara hücum ve onları zaptettiler. Elçi göndermek ve Shan-yü'yü cezalandırmak emrini aldı. Bu sırada Wu-yüan valisi Ch'en Kui, (Liang) Ping'in yerine orta-saray-generalı oldu. Shan-yü'nün makul olmayacağını anlayınca cebirle hareket etmeğe başladı. Bunun üzerine Shan-yü ve kardeşi sol Hsien kralı intihar ettiler.

(Sonra (Ch'en) Kui, Shan-yü'nün yakı nakrabalarını memleketin dahilinde yerleştirmek istedi. Bunun üzerine tâbiyet altına girmiş olanlar korktular ve K'ui'yi şikâyet ettiler, işten el çektirildi).

Büyük mareşal muavini Liang Shang, Ma Hsü'ye derin hendekler kazdırmasını, yüksek duvarlar yaptırmasını ve teslim olan Hunlara iyi muamele etmesini emretti.

(Bunun üzerine üçbin kişilik bir grup sağ Hsien kralından gelerek (Ma) Hsü'ye teslim oldu).

Hsi-ho idare merkezini Li-shih'e naklettiler.

(Bu Fen-chou'da Yung-ming kazasının garbındadır).

Shang vilâyetindeki Hsia-yang'a,

(Bu T'ung kazasının Han-ch'eng nahiyesinin şarkın dadır).

ve So-fang'dakini de Wu-yüan'a naklettiler.

(Bu suretle So-fang, Wu-yüan vilâyeti oldu).

Kışın, 12 inci ayda orta-saray-generalı Chang Tan'ı askerlerle Chü-niu ve başkalarına karşı gönderdiler. Ma-i'de harp ettiler. Çinliler üçbin baş kestiler ve birçok hayvan, harp malzemesi, sığır ve koyun elde ettiler. Chü-niu teslim olmak için müsaade istedi. Wu-sih başka kıtalar da gönderdi ve Wu-huan'larla birlikte yağmalarda bulundu.

Hsiung-nular: Yazın cenup Hsiung-nularının Chü-lung kralı Wu-sih, Chü-niu ve diğerleri isyan ettiler ve Hsi-ho-yu yağma ettiler. Sağ Hsien-kralını asker göndermesi için kandırdılar, Mei-chi'yi muhasara ettiler ve So-fang ve Tai vilâyetinin büyük arşiv memurlarını öldürdüler. Sonbaharda 9 uncu ayda Wu-sih ve başkaları Chü-niu-yu Shan'yü yaptılar.

Sonra Wu-huanlara Tankutlara ve Hunlara kumanda ederek hükümet merkezinin kazalarındaki maiyet askerlerinin karar-gâhına hücum ettiler. Shang vilâyeti kumandanı ve ordu mareşalini öldürdüler. Sonra 4 vilâyet olan Liang, Ping, Yo ve Chi'yi yağma ettiler.

M. s. 141 6 İNCİ YIL:

Çinliler: İkbaharda Ma Hsü ile Chang Tan beşbin Hsien - pi süvarisine kumanda ettiler ve Wu - sih'yi Ku şehrinde mağlûp ettiler. Şehir kapısı entandanı Wu Wu Tu - liao generali oldu.

M. s. 142 HAN - AN DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Sonbaharda Wu - sih ile sol taraçanın Ch'ieh - ch'üsü Po - te ve diğerleri Ping vilâyetini yağma ettiler.

M. s. 143 2 İNCİ YIL:

Çinliler: Yazın, 6 ıncı ayda cenup Hunlarının «doğruluğa taraftar kral» Tou - lou - ch'u, Shan - yü oldu.

(Evvence Tou - lou - ch'u hükümet merkezinde idi. İmparator onu şahsen kabul etti ona mühür ve mühür bağlarını verdi. Ve beraberinde itimatnameleri hâmil bir ortasaray generali gönderdi. Yüan'ın kitabında bu geçen senenin 6 ıncı ayında olmuştu.

Biz burada Fan (Yeh: Hou - Han - shu) ın metnine bağlanıyoruz.)

Kışın, 11 inci ayda Hsiung-nularda oturan ortasaray generali Ma Shih adam göndererek Wu - shih'i katlettirdi. Başını Lo - yan'a gönderdi.

Hsiung-nular: Cenup Hsiung - nularında Hu - lan - jo-shih-chiu Shan - yü Tou - lou - ch'u ilân edildi.

M. s. 144 CHIEN - K'ANG DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Yazın, 4 üncü ayda Ma Shih, Wu - sih tâbilerinin bakiyelerine de hücum ederek mağlûp etti.

(Bunun üzerine bütün Hunlar Tankutlar ve Wu-huanlar (Ma) Shih'i ziyaret ederek tabiiyeti altına girdiler).

M. s. 145 İMPARATOR CH'UNG-Tİ, YUNG-CHİA DEVRİ 1 İNCİ YIL:

M. s. 146 İMPARATOR CHİH - Tİ, PEN - CH'U DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

M. s. 147 İMPARATOR HUAN-Tİ, CHIEN-HO DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan - yü'sü Tou - lou - ch'u öldü. I-ling-shih - chu - chiu - Shan - yü Chü - erh onun yerine geçti.

M. s. 151 YÜAN - CHIA DEVRİ, 1 İNCİ YIL :

Çinliler: Yazın Tun - huang valisi Sih - ma Ta'yı askerlerle I - wu'ya yardıma gönderdiler. P'u - lei denizine kadar geldi. Hu - yen kralı firar etti. Bu suretle Çin ordusu muvaffakiyet elde etmeden geri dönmek mecburiyetinde kaldı.

Hsiung-nular: Şimal Hsiung - nularının Hu - yen kralı üçbin - den fazla süvari ile I - wu'yu yağma, mareşal Mao K'ai'yi mağlûp ve karargâh şehri I - wu'ya taarruz etti.

M. s. 152 2 İNCİ YIL :

Çinliler: Garp memleketlerinin baş evrak memuru, Yü - tien (Khotan) tarafından katledildi.

M. s. 153 YUNG - HSİNG DEVRİ, 1 İNCİ YIL :

Hsiung-nular: Chü - shih'in arka gurupunun kralı isyan ederek şimal Hsiung - nularına teslim oldu.

M. s. 155 YUNG - SHOU DEVRİ, 1 İNCİ YIL :

Hsiung-nular: Cenup Hsiung - nularının sol taraçasının Ch'ieh - ch'ü'su Po - te ve başkaları isyan ederek Mei - chi, An - ting ve onlara ait yerleri yağma ettiler. Entandan Chang Huan, şark Tankutlarının reislerini kandırarak onlarla buna (Po - te) hücum, bunu mağlûp ve tabiiyet altına girmeğe icbar etti.

M. s. 156 2 İNCİ YIL :

Çinliler: Wu - huang entandanı Li Yung, Tu - liao - generali oldu.

M. s. 157 3 ÜNCÜ YIL :

Çinliler: Hükümet merkezine ait olan kazanın kumandanı Ch'en Kui, Tu - liao generali oldu. Yo ve Ping vilâyetleri için yeni sansörler isyan ettiler ve vali ve entandandan aşağıya kadar bir çok nakiller yapıldı. Bundan maada Chang Huan'ı Hsiung - nuları ve Wu - huanları mağlûp etmek vazifesiyle şimalî ortasaray generali tayin ettiler. (Chang) Huan, Wu - hanları Hsiung - nuların Ch'u - ko - ch'ü - shuai'sini öldürmeleri için kandırdı, sonra ahaliye hücum etti. Bütün Hunla rteslim oldular. Huan cenup Shan - yü'sünün vazifesini lâyikiyle yapmadığı kanaatinde olduğundan hapsettirdi. Fakat imparatorun emri üzerine geri gönderildi.

(Ch'en) Kui geri çekildi, Chung Hao onu takip etti.)

Hsiung-nular: 12 inci ayda Hsiung-nuların bütün kabileleri isyan ederek Wu-huan ve Hsien-pilerle birlikte huduttaki dokuz vilâyeti yağma ettiler.

(Cenup Hsiung-nuları hakkındaki monografyada bu hâdise yen-hsi devrinin 1 inci yılına konur ve T'ung-chien (-kang-mu) buna bağlanır. Fakat Chang Huan'ın hal tercümesinde Hunların sefer ve itaat altına girmelerinden sonra: yen-hsi 1 senesinden evvel cenup Shan-yü'sünü (ordularını) Hsien-pilere karşı yürüttü. . . ., deniyor ki bundan bu hâdisenin yen-hsi 1 senesinde vukubulmuş olması icap eder. Sonra bu 12 inci ayda olmuş olacak ve imparator vekayinamelerinde: yen-hsi yılında 12 inci ayda, Hsien-piler hudutları yağma ettiler Hsiung-nularda bulunan orta-saray generali Chang Huan'a cenup Shan-yüsünün (ordusuna) kumanda etmesi, (Hsien-pilere) hücum ve imha etmesi emri verildi, deniyor. Buna göre (Chan Huan'ın) hal tercümesiyle Hsien-piler hakkındaki monografya tetabuk etmiş oluyor. Şimdi cenup Hsiung-nuları hakkındaki monografyaya göre bütün kabileler isyan etseler ve onlara karşı asker gönderilerek itaat altına alınsalar, buna çok vakit lâzımdır, ve (Chang) Huan Shan-yü'yü henüz esir etmiş ve yerine başkasını koymak isterken nasıl olur da ona kumanda ederek huduttan dışarıya gönderebilirdi? O halde burada tarihlerle hâdiseler bir çok defalar birbirlerine uymuyor. Bunu burada dermeyan etmek istiyorum.)

M. s. 158 YEN-HSİ DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: 12 inci ayda Chang Huan cenup Shan-yü'sünün (ordularını) huduttan dışarı sevk ederek Hsien-pileri mağlûp etti.

M. s. 161 4 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Kışın, 10 uncu ayda T'ien-chu haraç gönderdi. (Bu Shen-tu (Hindistan) dır.)

M. s. 163 6 İNCİ YIL:

Çinliler: T'ai-Shan'ın eski valisi Huang-fu Kui, Tu-liao generali oldu, fakat bir kaç ay sonra yerine Chang Huan geçti.

M. s. 166 9 UNCU YIL:

Çinliler: Huang-fu Kui tekrar Tu-liao generali oldu. Sonbaharda Chang Huan "Hsiung-nuları himaye eden orta-saray-generalı", oldu. Hsiung-nu ve Wu-huanları teslim olmaya teşvik ettiler, hapis oldular yalnız Hsien-piler huduttan dışarı çıktılar.

Hsiung-nular: Cenup Hsien-pileri, Wu-huan ve Hsien-pilerle birlikte bir çok yollardan hudutları aşarak içeri girdiler ve dokuz hudut vilâyetini yağma ettiler. Dokuzuncu ayda Ta-ch'in devletinin kralı elçilerle haraç gönderdi.

(Avrupalılar Ta-ch'in'e Lo-ma [Roma] derler. Eski bir devlettir. Bugünkü I-ta-li [İtalyada] dır).

M. s. 167 YUNG-K'ANG DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Çinliler: Baş inşaat nazırı Ch'iao Hsüan, Tu-liao-generalı oldu.

M. s. 168 İMPARATOR LİNG-Tİ, CHİEN-NİNG, 1 İNCİ YIL:**M. s. 172 HSI-P'İNG DEVRİ, 1 İNCİ YIL:**

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Chü-erh öldü, oğlu T'u-t'e-jo-shih-chu-chiw-Shan-yü Mo yerine geçti.

M. s. 177 6 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Sonbaharda, 8 inci ayda cenup Shan-yüsü Çinlilerin orta-saray-generalı ile beraber Yen-men'den çıkarak Hsien-pilere hücum etti. Büyük bir hezimetten sonra geri döndüler. Cenup Shan-yü'sü Mo öldü. Tahta oğlu Hu-cheng geçti.

(Bu, cenup Hsiung-nuları hakkındaki monografyaya göredir. T'ung-chien'de yanlışlıkla Kuang-ho devrinin 1 inci yılı konmuş olacak.)

M. s. 179 KUANG-HO DEVRİ 2 İNCİ YIL:

Çinliler: 'Hsiung-nuları himaye eden orta-saray-generalı' Chang Hsiu ile cenup Shan-yü'sünün araları iyi değildi. Onu öldürdü. Yerine Hsien kralı Ch'iang-chü'yu geçirdi. Sonbaharda, 7 inci ayda (Chang) Hsiu kendi başına ölüm cezası vermekle itham edildiğinden, hapisane arabasıyla geri getiriliyor ve ölüyor.

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Ch'iang-chü tahta çıktı.

M. s. 187 CHUNG-P'ING DEVRİ, 4 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Chung-shan'ın eski valisi Chang Shun isyan etti. Cenup Shan-yü'sü, sol Hsien-kralını askerlerle You-chou vilâyeti valisi Liu Yü'ye göndererek onunla harbettir.

M. s. 188 5 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Hsiung-nularının sağ grubu isyan etti, Shan-yü'ye hücum ederek onu öldürdüler. Shan-yü Ch'iang-ch'ü'nün oğlu Ch'ih-chih-shih-chu-hou-Shan-yü Yü-fu-lo onun yerine geçti. Fakat kendi adamları isyan ederek yerine Hsü-pu Ku-tu-hou'yu Shan-yü yaptılar.

(Fakat Hsü-pu Ku-tu-hou öldü ve cenup saray karargâhi hükümdarsız kaldı. Yaşlı bir kral memleketi idare ediyordu.)

M. s. 189 6 İNCİ YIL:

Çinliler: Chia Tsung, Tu-liao- generali oldu.

(Tsung'un hal tercümesinde şöyle söyleniyor: Ling-ti öldüğü zaman büyük general Ho Chin, (Chia) Tsung'un Tu-liao-generalini yapılmasını teklif etti. Aynı senede de oldu.)

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Yü-fu-lo "beyaz dalgalar,, hayduclariyle birleşerek Ho-nei-yi yağma etti, bu pek muvaffakiyetli olmadı. Sonra tekrar memleketine döndü, fakat onu kabul etmediler. Bundan dolayı Ho-tung kazasında P'ing-yang'da kaldı.

(İmparator vekayinaneleri bunu yanlışlıkla 5 inci yıla koyarlar. Biz burada cenup Hsiung-nularının monogrfiyalarını ve T'ung-chien'i takip ediyoruz.)

M. s. 191 İMPARATOR HSIEN, Tİ, CH'U-P'ING DEVRİ, 2 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü askerler Chang nehri boyunda yerleşti.

(Bu sıralarda Tung Cho civarında karışıklıklar devam ediyordu. Bundan dolayı Shan-yü T'ai-yüan ve Ho-tung'u yağma etti.

M. s. 192 3 ÜNCÜ YIL:

Çinliler: Ts'ao Ts'ao, Yü-fu-lo'ya Nei-huang'da taarruz etti ve büyük bir hezimete uğrattı.

M. s. 193 4 ÜNCÜ YIL:

Hsiung-nular: Shan-yü, Feng-ch'iu'da Yüan Shu'ya iltihak etti.

M. s. 195 HSIUNG-P'ING DEVRİ, 2 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü Yü-fu-lo öldü. Kardeşi Hu-ch'u-ch'üan onun yerine geçti. P'ing-yang'da yaşıyordu. Sağ Hsien kralı Ch'ü-p'i'yi birkaç 1000 süvari ile imparatoru himayeye gönderdi. Li Chüeh ve Kuo Fan'ı taredetti.

M. s. 196 CHİEN-AN DEVRİ, 1 İNCİ YIL:

Hsiung-nular: Sağ Hsien kralı tekrar memleketine döndü.

M. s. 202 7 İNCİ YIL:

Çinliler: Ts'ao Ts'ao hükümet merkezi idare nahiyesi entandanı Chung Yo'yu cenup Shan-yü'süne karşı gönderdi. Onu tabiiyet altına girmeğe icbar etti.

Hsiung-nular: Cenup Shan-yü'sü, Yüan Shao ile beraber Ts'ao Ts'ao'a taarruz etti. Ho-tung'a hücum ediyorlar.

M. s. 215 20 İNCİ YIL:

Çinliler: Yün-chung, Ting-hsiang, Wu-yüan ve So-fang kazalarını ilhak ettiler ve yeni bir nahiye kurarak halkı orada topladılar. Buna Hsin-hsing vilâyeti adı verdiler.

M. S. 216 21 İNCİ YIL:

Çinliler: Shan-yü saraya kabul resmine geldi. Ts'ao Ts'ao onu Yeh (o zamanki hükümet merkezi) de alakoydu. Sağ Hsien-kralı Ch'ü-pi'yi dahilî işleri idare etmesi için geri gönderdi.

(Zaten memlekette bulunduğu için ve nüfusu çok olduğundan 5 gurupa ayırdılar ve her birinin başına asılzadelerden bir kumandan ve Çinlilerden bir mareşal koydular. Shan-yü bir derebeyi gibi her sene ipekli kumaş, para, zahire alr, oğulları ve torunları da ünvanını tevarüs ederlerdi).

M. S. 217-220 22-25 İNCİ YIL: -

İLÂVE

Hsiung - nuların Shan - yü listesi (M. E. 200 - M. S. 220)

(1)	Shan-yü T'ou-man (? - ?)	
1. Sy ¹⁾ Mao-t'un	1 in oğlu	M. E. 209-174
2. Lao-shang-Sy Chi-yü,	1 in oğlu	M. E. 174-160
3. Chün-ch'en-Sy,	2 nin oğlu	M. E. 160 - kış 126
4. I-t'i-hsieh-Sy,	3 ün kardeşi	M. E. 126-114
Yü-shan,	3 ün veliahtı,	Çinliler firar ediyor;
5. Wu-wei-Sy,	4 ün oğlu	M. E. 114-105
6. Erh-Sy,	5 in oğlu	M. E. 105-102
7. Chü-li-hu-Sy,	Evvelce sağ Hsien-kralı	M. E. 102-101
8. Ch'ieh-t'i-hou-Sy,	7 nin kardeşi	M. E. 101-96
9. Hu-lu-ku-Sy,	8 in oğlu	M. E. 96-85
10. Hu-yen-t'i-Sy,	9 un oğlu	M. E. 85-68
11. Hsü-lü-ch'üan-ch'ü-Sy,	9 un kardeşi	M. E. 68-60
12. Wu-yen-ch'ü-i-Sy,	5 in uzak torunu	M. E. 60-58
13. Hu-han-yeh-Sy Chi-hou-shan,	11 in oğlu	M. E. 58-31
13a. T'u-ch'i-Sy, Jih-chu-kralı	P'u-hsü-t'ang	M. E. 58-56
13b. Hu-chieh-Sy, Hu-chieh		M. E. 58-56
13c. Chü-li-Sy, Sağ Ao-chien-kralı		M. E. 57-56
13d. Wu-chi-Sy, Wu-chi-kumandanı		M. E. 57
13e. Jun-chen-Sy, Hsiu-hsün-kralı,	13a nın amca oğlu	M. E. 56-54
13f. Chih-chih-ku-tu-hou-Sy	Hu-t'u-wu-sih, 13 ün ağabeyi	(M.E.56-36)
13g. I-li-mu-Sy,	13a nın kardeşi	M. E. 49
14. Fu-chu-lei-jo-t'i-Sy,	13 ün oğlu	M. E. 31-20
15. Sou-hsieh-jo-t'i-Sy,	14 ün kardeşi	M. E. 20-12
16. Chü-ya-jo-t'i-Sy,	15 in kardeşi	M. E. 12-8
17. Wu-chu-liu-jo-t'i-Sy,	16 nın kardeşi	M. E. 8 - M. S. 13
18. Wu-lei-jo-t'i-Sy,	17 nin kardeşi	M. S. 13-18
19. Hu-tu-erh-shih-tao-kao-jo-t'i-Sy,	18 in kardeşi	M. S. 18-46 (ismi: Yü)
20. SY Wu-ta-t'i-ho,	19 un oğlu, sol Hsien-kralı	M. S. 46
21a. Sy P'u-nu,	19 un kardeşi, sol Hsien-kralı	M. S. 46-?

Cenubi Hsiung - nu hanları

21a. Hsi-lo-shih-chu-t'i-Sy	Pi, sabık Ao-chien-Jih-chu-kralı	M. S. 48-56
22. Ch'iu-fou-yu-t'i-Sy	Mo, 21 b. nin kardeşi	M. S. 56-57
23. I-fa-yü-lu-t'i-Sy	Han, 22 nin kardeşi	M. S. 57-59
24. Hsi-t'ung-shih-chu-t'i-Sy	Shih, 21 b. nin oğlu	M. S. 59-63

1) Sy = Shan-yü,

25. Ch'iu-ch'u-chü-lin-t'i-Sy, 22 nin oğlu M. S. 63
 26. Hu-yeh-shih-chu-hou-t'i-Sy Ch'ang 24 ün kardeşi M. S. 63-85
 27. I-t'u-yü-lü-t'i-Sy Hsüan, 23 ün oğlu M. S. 85-88
 28. Hsiu-lan-shih-chu-hou-t'i-Sy T'un-t'u-ho, 26 nın karş. M. S. 88-93
 29. Sy An-kou, 27 nin kardeşi M. S. 93-94
 29b. Sy Yü-ch'u-chien, şimal Hsiung-nularında, sabık
 Ku-li-kralı, kısım - hükümdarı, M. S. 91-93
 30. T'ing-tu-shih-chu-hou-t'i-Sy Shih-tse, 24 ün oğlu, sol
 Hsien -kralı M. S. 94-98
 30b. Sy Feng-hou, 28 in oğlu, şimal Hsiung-nularına firar
 ediyor, sonra Çinlilere teslim oluyor. M. S. 94-118
 31. Wan-shih-shih-chu-t'i-Sy T'an, 26 nın oğlu M. S. 98-124
 32. Wu-chi-hou-shih-chu-Sy Pa, 31 in kardeşi M. S. 124-128
 33. Ch'ü-ch'ih-jo-shih-chu-chiu-Sy Hsiu-li, 31 in kardeşi M. S. 128-140
 34. Sy Chü-niu M. S. 140-143?
 35. Hu-lan-jo-shih-chu-chiu-Sy Tou-lou-ch'u M. S. 143-147
 36. I-ling-shih-chu-chiu-Sy Chü-erh, M. S. 147-172
 37. T'u-t'e-jo-shih-chu-chiu-Sy Mou, 36 nın oğlu M. S. 172-177
 38. Sy Hu-cheng, 37 nin oğlu M. S. 177-179
 39. Sy Ch'iang-ch'ü, sağ Hsien-kralı M. S. 179-188
 40. Ch'ih-chih-shih-chu-hou-Sy Yü-fu-lo, 39 un oğlu M. S. 188-195
 41. SY Hu-ch'u-ch'üan, 40 ın kardeşi M. S. 195-220 den fazla.

Çince de Hsiung-nu prensleri ve Hsiung-nu hükümdarları

- 42a. Liu Tiao, Yü-fu-lo nun oğlu; sol gurup şefi 250?-279 da
 43a. Liu Yüan, Liu Tiao nun oğlu (?) Han-sülâlesi müessisi 279-310
 44a. Liu Ho, Liu Yüan nın oğlu; » » hükümdarı 310
 45a. Liu Ts'ung, Liu Yüan'nın oğlu; » » » 310'dan sonra-
 42b. Ch'ü-pi, sağ Hien-kralı M. S. 200 de
 43b. Liu Meng, sağ Hsien-kralı 272 de öldü.
 44b. Kao-sheng-yüan, Ch'ü-pi nin oğlu 272 den itibaren.
 45b. Liu Hu, Kao-sheng-yüan'ın halefi; T'ieh-fu klânının müessisi,
 Ho-lien ailesinin cediti. (- -)

Mülâhazalar :

Hsiung-nu Shan-yülerinin, Shan-yü kelimesinden evvel gelen bir ünvanları ve birçok defalar çince (meselâ : 25, 26, 27, 30 v.s.) (yahut çinceye tercüme edilmiş meselâ 30, bu muhakkak «arşlan» demektir) isimleri vardı. Bir Shan-yü az saltanat sürdüğü zaman ya ünvan verilmez, yahut da Çinliler onu kaydetmezlerdi.

İNDEKS 1 — HSIUNG-NU İSİM VE ÜNVANLARI

(Rakamlar seneleri gösterirler)

A-shiu	(Hsiung-nu kralı, müsavi A-t'ung)	91
A-t'ung	(A-hsiu. bak)	91
An-kuo	(Shan-yü)	93,94
Ao-chien jih-chu-kralı	(Hsiung-nuların)	30,46,47,48,50
Ch'ang	(Shan-yü, Hu-yeh shih-chu-hou-t'i. bak)	85,88,95
Chi-liu-sih	(bir şimalî Hsiung-nulu)	83
Chia-ts'ê-nu	(Chü-shih kralı)	134
Ch'iang-ch'ü	(Shan-yü)	179,188
Ch'ieh-ch'ü	(Hsiung-nuların asalet ünvanı)	28
	sol taraçanın (Tso-t'ai ch'ieh-ch'ü)	142,155
Chien-chiang-kralı	(cenup Hsiung-nularının)	124
Ch'ih-chih-shih-chou-hou-Shan-yü	Yü-fu-lo	188,189,192,195
Ch'iu-ch'u-chü-lin	t'i-Shan-yü	63
Ch'iu-fou-yu-t'i-Shan-yü	Mo	56,57,63
Ch'ü-ch'ih-jo-shih-chu-chiu-Shan-yü	Hsiu-li	128
Ch'u-ko-ch'ü-shuai	(adam)	157
Ch'ü-lan-ch'u	(şimal Hsiung-nuları kabilesi)	87
Chü-li-cho-ping	(bir şimalî Hsiung-nulu)	85
Chü-lung-kralı	(cenup Hsiung-nularında)	140
Chü-niu	(Shan-yü)	140
Ch'ü-pi	(sağ Hsien-kralı)	195,216
Chün-chiu	(Chü-shih kralı)	125
Feng-hou	(Shan-yü)	100,94,96,117,118
Hau	(Shan-yü; bak I-fa-yü-lu-t'i Shan-yü)	85
Hsi	(Ku-tu-ho)	94
Hsi-lo-shih-chu-t'i	Shan-yü Pi	56,59
Hsi-t'ung-shih-chu-hou-t'i	Shan-yü Shih	59,63
Hsien-kralı	sol (Tso Hsien-wang; ünvan)	46,49,93,94,140,187
	,sağ (Yo-Hsien-wang; ünvan)	140,179,195,196,216
Hsiu-lan-shih-chu hou-t'i	Shan-yü T'un-ch'u-ho	88
Hsü-pu	(Hsiung-nu klanı)	65,188
Hu-cheng	(Shan-yü)	177
Hu-ch'u-ch'üan	(Shan-yü)	195
Hu-han-yeh	(Shan-yü)	48,72,104
Hu-lan-jo-shih-chu-chiu	Shan-yü Tou-lou-ch'u	143,147
Hu-yeh-shih-chu-hou-t'i	Shan-yü Ch'ang	63
Hu-yen-kralı	(şimal Hsiung-nularında, ünvan)	123,126,134,135,137,151,
		72,73
I-chih-tsih-kralı	(ünvan)	66

I-ch'u-yü-lü-t'i Shan-yü Hsüan	85,88,93
I-fa-yü-lü-t'i Shan-yü Han	85,57,59
I-ling-shih-chu-chiu Shan-yü Chü-erh	147,172
I-lu-kralı (şimal Hsiung-nularında)	124
Jih-chu-kralı, sol (ünvan)	124
Kao-lin-wen-yü-t'u-kralı (şimal Hsiung-nularında, Wen-yü-t'u'ya da bak)	73,76
Ku-li-kralı, sağ (ünvan)	90,191
Ku-tu-hou (Hsiung-nu ünvanı)	65,94,126,133,188
Lu-li-kralı, sol (Hsiung-nu ünvanı)	75,91
Mo (Shan-yü)	56,57,63
Pi (Hsiung-nu kralı)	46,47,48,56
Po-tê (Hsiung-nu şefi)	142,155
P'u-nu (Shan-yü)	46
Shih (Shan-yü; bak Hsi-t'ung-shih-chu-t'i)	94
Shih-tse (Shan-yü; bak T'ing-tu shih-chu-hou-t'i)	90,93,94,98
Ta-chü (Hsiung-nu kralı)	66
T'an (Shan-yü; bak Wan-shih-shih-chu-t'i)	124
T'ing-tu-shih-chu-hou-t'i Shan-yü Shih-tse	94
Tou-lou-ch'u (Shan-yü; bak Hu-lan-jo-shih-chu-ch'iu)	143,147
Tsun-chien jih-chn-kralı (cenup Hsiung-nularında)	123
T'u-t'ê-jo-shih-chu-chiu Shan-yü Mo	172,177
T'un-ch'u-ho (Shan-yü; bak Hsiu-lan-shih-chu-hou-t'i)	93,94
Wan-shih-shih-chu-t'i Shan-yü T'an	98
Wen-yü-tu-kralı (ünvan)	85
,sağ (ünvan)	89,96
Wu-chi-hou-shih-chu Shan-yü Pa	96
Wu-chü (Hsiung-nu kralı)	96
Wu-chu-liu Shan-yü	46
Wu-lou-Ch'ieh-ch'ü-kralı (Hsiung-nu ünvanı)	28
Wu-sih (Hsiung-nuların büyüklerinden)	140,142,143,144
Wu-ta-t'i-hou (Shan-yü)	46
Yen-chih (Shan-yü'nün karısının ünvanı)	91
Yü (Shan-yü; asıl Hu-t'u-erh-shih-tao-kao-jo-t'i)	46
Yü-ch'u-chien (Shan-yü)	91,92,93

İNDEKS 2 — ÇİNCE İSİMLER VE KİTAP İSİMLERİ

An-ti (İmparator)	65
Chang Hsiu	179
Chang Huai	65
Chang Huan (entandan)	155,157,158,163,166
Chang K'an (süvari entandanı)	39
Chang Kuo (saray generali)	127,65
Chang Shun (asi)	187
Chang Tan (saray generali)	140,141
Chang Tang (vali)	123
Chao Ch'ou (saray generali)	133

Chao Hsi	(entandan)	51
Chao-ti	(ilk Han sülâlesi imparatoru)	65
Ch'en Ch'an	(vali)	121
Ch'en Chung	(müşavir)	123
Ch'en Hsin	(baş arşiv memuru)	45
Ch'en Kui	(kumandan)	140,157
Ch'en Mu	(umumi vali)	74
Cheng Chung	(süvari generali)	65
Ch'i Ch'en	(T'ai-p'u)	73
Chi Tsun	(general)	28
Chi Yung	(T'ai-p'u)	49,72
Chia Lan	(bir âsinin hizmetinde bulunan general)	30,33,34,36
Chia Tan	(Hsiung-nuların hizmetinde bir çinli)	38
Chia Tsung		189
Ch'iao Hsüan	(general)	167
Ch'iao Hu	(vali)	31
Ch'in P'eng	(süvari entandanı)	65,72,73
Chu Hui	(general)	94,95
Chu Hun	(entandan)	88
Chü-shih	(orta Asyada bir memleket)	45,72,74,75,76,119,120, 121,124,123,125,134,135, 153
Chu Yo	(büyük general)	33
Chung Hao		157
Chung Yo	(entandan)	202
Fa Tu	(vali)	121
Fan Ch'iang	(zabit)	76
Fan Chun	(müverrih)	66
Fan Ming-yo	(komiser)	65
Fan Yeh	(Müverrih; Hou-han-shu'nun müellifi)	91,143
Feng Chu	(süvari entandanı)	94,96
Feng I	(büyük general)	30
Fu Chung	(general)	125
Han-kuan-i	(kitap; Han devrinin memurin sistemi)	65
Han Ling	(direktör)	88
Han-shu	(kitap: Han sülâlesi vekayinameleri)	110
Han T'ung	(saray generali)	30
Ho Ch'ang	(sansör)	88
Ho Chin	(büyük general)	189
Ho Ch'iu-t'ao	(şarih)	91,123
Ho Hsi	(araba generali)	109,110
Hou Chin	(general)	33
Hou Han-shu	(kitap: muahhar Han sülâlesi vekayinameleri)	65,91
Hou Han Pei-chiao	t'u-shuo (kitap: Muahhar Han devri hudut- larının resimli tarifi)	91
Hsien-ling	(Tankut kabilesi)	116
Hsien-ti	(imparator)	72
Hsü T'ien-lin	(müverrih)	36

Hu San-sheng	(müverrih)	37,75,94
Huang-fu Ling	(vali)	90
Huang-fu Kui	(vali)	163,166
Huang-fu Yüan	(saray memuru)	75
I-ta-li	(memleket: İtalya)	166
I Yo	(bir âsinin generali)	33,34,38
Jen Shang	(mareşal)	91,92,93,94
K'ang-chü	(orta Asyada bir devlet)	91,126
Kao Hung	(elçi)	73
K'ao-i	(T'ung-chien-kang-mu tarih kitabında tarih tenkidî kısmı)	91,121
Kao-kou-li	(garbî Korada bir devlet)	121
Keng Chi	(büyük general)	28
Keng Chung	(entandan)	72,73
Keng Chung	(general)	109,110
Keng K'uang	(vali)	28
Keng K'ui	(vali ve mareşal)	89,91,92,110,109,111,121
Keng Kung	(mareşal)	74,75,76
Keng Kuo	(büyük mareşal)	65,48
Keng Ping	(entandan)	72,73,74,75,76,88,89
Keng Shu	(Keng Chi'nin kardeşi)	28
Keng T'an	(mareşal)	89,90
Keng Yeh		127,131,133
Kuang-wu	(muahhar Han sülâlesi imparatoru)	65
Kuan Ch'ung	(entandan)	74,75,76
Kui-ts'ih	(orta Asyada bir memleket, Kuça)	91,124
Kuo Chi	(vali)	37
Kuo Fan	(âsi)	195
Kuo Hsün	(nazır)	73
Kuo Liang	(vali)	33
Lai Miao	(entandan)	65,73
Li Chüeh	(âsi)	195
Li Hsien	(müverrih)	28,45
Li Hsing	(Çinli, Hsiung-nuların dostu)	28,29,31
Li Kuang-t'ing	(müverrih)	123
Li Mou	(saray generali)	46
Li Ying	(entandan)	156
Liang Chin	(general)	109,110
Liang Feng	(mareşal)	90
Liang Ping	(saray generali)	140
Liang Shang	(büyük mareşal)	140
Lien Fan	(vali)	73
Ling-ti	(muahhar Han sülâlesi imparatoru)	189
Liu Feng	(Kont)	30
Liu Hsi	(süvari generali)	28
Liu Hsing	(vali)	30
Liu Yü	(vali)	187
Lo K'ui	(saray memuru)	88

Lo-ma	(şehir: Roma)	146
Lu Fang	(âsi, Hsiung-nularla müttefik)	25,28,29,31,33,39
Lu Kung	(sansör)	88
Ma Ch'eng	(general)	38,39
Ma Hsiang	(baş arşiv memuru)	62
Ma Hü	(general)	136,140,141
Ma I	(saray generali)	124
Ma Shih	(saray generali)	143,144
Ma Wu	(general ve kont)	37,39,51
Ma Yen	(Ma Yüan'ın yeğeni)	75
Ma Yüan	(büyük general)	45,75
Mao K'ai	(mareşal)	151
Men K'an	(Lu Fang'ın generali)	33
Meng Yün	(vali)	84,85
Ming-ti	(muahhar Han sülâlesi imparatoru)	65
Pan Chao	(umumî vali)	91
Pan Ku	(memur ve müverrih)	90,110
Pan Piao	(muavin)	52,73
Pan Yung	(baş arşiv memuru)	123,124,125,126
P'ang Fen	(vali)	95,96
P'ang Hsiung	(saray generali)	109,110
P'ang Ts'an	(general)	126
P'ei Ts'en	(vali)	137
Pei-shih	(kitap: şimal sülâlesinin vekayinameleri)	91
P'eng Ch'ung	(vali)	26,27,28,29
P'eng Shun	(general)	28
Shan-hai-ching	(kitap: «dağlar ne nehirler kitabı»)	37
Shan-shan	(orta Asyada bir devlet)	38,45,75,119,121,123
Shen-tu	(memleket: Hindistan)	161
Sih-ma Ta	(vali)	151
So-chü	(orta Asyada bir devlet)	38
So Pan	(baş arşiv memuru)	119,120,125
Su Chang	(kont)	73
Su Ching	(kumandan)	25
Sui Li	(âsi Lu Fang'ın generali)	37
Sui-mo	(Kora kabilesi)	121
Sui Ti	(aşağı general)	29
Sung Han	(nazır)	129
Sung I	(müşavir)	88
Ta-ch'in	(memleket: şarkî Roma)	166
Teng,	(valide imparatoriça)	114
Teng Hung	(general)	82,89,94
Teng Lung	(general)	26
Teng Tieh	(general)	90
Teng Tsun	(general)	114,116,119
T'ien-chu	(memleket: Hindistan)	161
T'ien Feng	(vali)	31
Ting-ling	(kabile)	85

Tou Hsien	(araba generali)	88,89,90,91,92
Tou Ku	(büyük general ve kont)	72,73,74
Tou Yung	(Tou Ku'nun amcası)	72
Ts'ai Feng	(vali)	121
Tsan Kung	(saray generali)	51
Ts'ao Hsün	(mareşal)	126
Ts'ao Tsung	(vali)	119
Ts'ao Ts'ao	(devlet kançıkları)	192,202,216
Tu Ch'ung	(saray generali)	94,95
Tu Mu	(süvari büyük generali)	31,33,36,37,39,40,41,42
Tuan Ch'en	(saray generali)	50,56
Tuan Ch'ung	(saray zabiti)	36
Tuan P'eng	(vali)	75,76
T'ung-Chien (-kang-mu)	(kitap: Tarihi)	39,66,121,133,157,177,
Tung-Cho	(nazır ve âsi)	191 189
Tung-Han hui-yao	(kitap: Şarkî Han-devri tarihinin hülâsası)	30
Tung-kuan (Han)-chi	(kitap: Han devri hakkında kayıtlar, müellif. Yüan Hung)	48,50
Wang Chiang	(büyük general)	33
Wang Ch'ou	(bak: Chao Ch'ou)	133
Wang Fu	(baş arşiv memuru)	93
Wang Mang	(Âsi ve Hsin sülâlesi imparatoru)	25
Wang Meng	(saray memuru)	75,76
Wang Pa	(general ve vali)	33,34,37
Wang Piao	(vali)	100
Wang Yo	(entandan)	50
Wei Yüan	(şarih)	123
Wen Mu	(komiser)	73
Wu Han	(büyük mareşal)	33,34,39
Wu Hsi-tsai		73,75
Wu-sun	(orta Asyada bir kavim)	72
Wu T'ang	(komiser)	73,65
Wu-ti	(ilk Han sülâlesi imparatoru)	65,72,88,123
Yang Chung	(entandan yaveri)	76
Yeng Chang	(entandan)	65
Yen P'an	(entandan)	89,90
Ying Shao	(müverrih)	65
Yü-tien	(orta Asyada bir devlet; Khotan)	152
Yüan An	(T'ai-p'u)	85,88,91,92
Yüan (Hung)	(müverrih; Hou-Han-chi'nin müellifi)	39,70,72,91,143
Yüan Shang	(âsi)	202
Yüan Shu	(âsi)	193
Yüeh-panh	(orta Asyada bir Türk kavmi)	91

